

Latvijas Nacionālais arhīvs

2024.gada PUBLISKAIS PĀRSKATS

RĪGA 2025

SATURS

PRIEKŠVārds.....	3
PAMATINFORMāCIJA.....	4
1.1. LATVIJAS NACIONālĀ ARHĪVA JURIDISKAIS STATUSS.....	5
1.2. LATVIJAS NACIONālĀ ARHĪVA DARBĪBAS MĒRĶIS UN FUNKCIJAS	5
1.3. LATVIJAS NACIONālĀ ARHĪVA DARBĪBAS STRATĒGIJAS UN NORMATĪVO AKTU IZSTRĀDE.....	7
2. FINANŠU RESURSI	9
3. LATVIJAS NACIONālĀ ARHĪVA DARBĪBAS REZULTĀTI UN SNIEGTIE PUBLISKIE PAKALPOJUMI.....	13
3.1. INSTITŪCIJU ARHĪVU UN DOKUMENTU PĀRVALDĪBAS UZRAUDZĪBA.....	14
3.2. INSTITŪCIJU DOKUMENTU UN ARHĪVU PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBAS PĀRBAUDES	15
3.3. DOKUMENTU PIEEJAMĪBA.....	16
3.4. DOKUMENTU SAGLABĀŠANA	18
3.5. APMEKLĒTĀJU PIEŅEMŠANA UN KONSULTĒŠANA	21
3.6. PIEPRASĪJUMU IZPILDE.....	22
3.7. LASĪTAVU PAKALPOJUMI	23
3.8. DOKUMENTU POPULARIZĒŠANA UN KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU	23
3.9. DALĪBA ZINĀTNISKAJĀS KONFERENCĒS	30
3.10. PROJEKTI.....	31
3.11. SADARBĪBA AR NEVALSTISKO SEKTORU	32
3.12. DARBA VIDĒ BALSTĪTU MĀCĪBU UN PRAKSES NODROŠINĀŠANA	32
4. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA	34
5. PERSONĀLS	37
6. LATVIJAS NACIONālĀ ARHĪVA DARBĪBAS PRIORITĀTES 2025. GADAM.....	42

PRIEKŠVārds

2024. gads pagāja Latvijas Nacionālā arhīva 105 gadu jubilejas zīmē, ar devīzi “Dokumenti. Cilvēki. Vēsture” iezīmējot arī arhīva dažādo struktūrvienību jubilejas – zonālo valsts arhīvu 60., Personāla dokumentu valsts arhīva 30. un Dokumentu preventīvās saglabāšanas departamenta 35. gadadienu. Svinot jubilejas, atskatījāties uz padarīto dažādos gadu desmitos, atcerējāties ilggadējos darbi-

niekus, ciemojāties un labāk iepazīt cits citu, diskutējām par aktuālām problēmām un nākotnes vīzijām. Daudz mācījāties un pilnveidojām savas prasmes. Vasarā saskārāmies ar vētras postījumiem un praksē apguvām rīcību šādā ārkārtas situācijā. Aktīvi iesaistījāties starptautiskajā sadarbībā – kopā ar Starptautiskās arhīvu padomes Foto un audiovizuālo arhīvu darba grupu organizējām vebināru “Mākslīgā intelekta risinājumi nelielos audiovizuālos arhīvos: izaicinājumi un iespējas”, kā arī parakstījām memorandu par kopīgā dokumentārā mantojuma saglabāšanu un popularizēšanu starp Latvijas Nacionālo arhīvu, Polijas Valsts arhīvu ģenerāldirekciju, Ukrainas Valsts arhīvu dienestu, Lietuvas Galvenā arhīvista biroju un Igaunijas Nacionālo arhīvu.

Paldies visiem par ieguldījumu mūsu mērķu sasniegšanā un arhīva izaugsme!

Latvijas Nacionālā arhīva direktore
Māra Sprūdža

Pamatinformācija

1.1. LATVIJAS NACIONĀLĀ ARHĪVA JURIDISKAIS STATUSS

Latvijas Nacionālais arhīvs (turpmāk LNA vai Arhīvs) ir kultūras ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts politiku dokumentu un arhīvu pārvaldības jomā. Arhīva darbības pamatā ir Arhīvu likums (stājies spēkā 2011. gada 1. janvārī), kas nosaka nacionālā dokumentārā mantojuma uzkrāšanas, saglabāšanas, pieejamības un pārvaldības pamatprincipus.

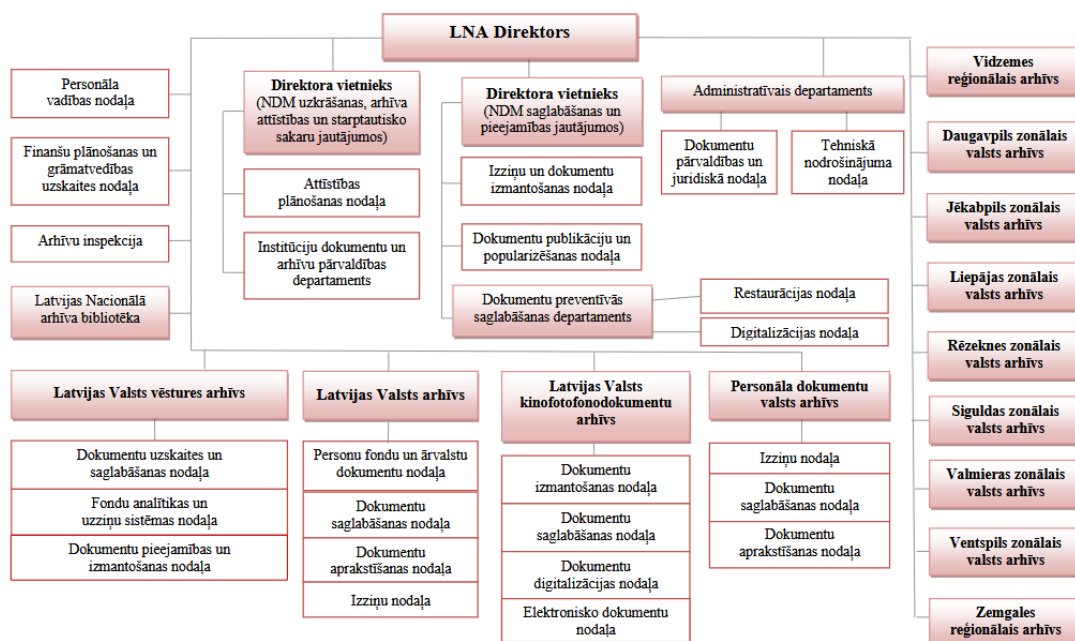
LNA izveidots 2011. gada 1. janvārī, pamatojoties uz 2010. gada 7. decembra Ministru kabineta (turpmāk MK) rīkojumu Nr. 706 “Par valsts arhīvu sistēmas iestāžu reorganizāciju”.

LNA sastāvā ir funkcionālas un teritoriālas struktūrvienības, kuru darbība aptver visu Latvijas teritoriju. 2010. gada 29. decembrī LNA reģistrēts nodokļu maksātāju reģistrs. 2011. gada janvārī Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētas arī teritoriālās struktūrvienības. LNA kompetence noteikta ar 2010. gada 28. decembra MK noteikumiem Nr. 1234 “Latvijas Nacionālā arhīva nolikums”. LNA struktūru nosaka kultūras ministra 2011. gada 29. jūnijā saskaņotais Latvijas Nacionālā arhīva reglaments 2021. gada 10. novembra redakcijā.

2024. gadā veiktas šādas Arhīva strukturālās pārmaiņas:

- 8. janvārī Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā (turpmāk LVKFFDA) izveidota Elektronisko dokumentu nodaļa;
- 31. decembrī likvidēts Cēsu zonālais valsts arhīvs (turpmāk ZVA) un Alūksnes ZVA, lai uz to bāzes no 2025. gada 1. janvāra, saglabājot arhīvu faktiskās adreses Cēsis, Alūksnē un Madonā, izveidotu Vidzemes reģionālo arhīvu.

LATVIJAS NACIONĀLĀ ARHĪVA STRUKTŪRA

1. attēls. Latvijas Nacionālā arhīva struktūra

1.2. LATVIJAS NACIONĀLĀ ARHĪVA DARBĪBAS MĒRĶIS UN FUNKCIJAS

LNA darbības virsmērķis ir sekmēt sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošanu, valsts un pašvaldību institūciju operatīvu darbību, inovatīvu pakalpojumu attīstību, mērķtiecīgi uzkrājot un saglabājot nacionālo dokumentāro mantojumu (turpmāk NDM), nodrošinot tā pieejamību un izmantošanu visas sabiedrības interesēs.

LNA funkcijas:

1. Uzkrāt Latvijā un ārpus Latvijas radītus dokumentus ar arhīvisku vērtību.
2. Nodrošināt LNA glabāto dokumentu pieejamību, veicot to izvērtēšanu, aprakstīšanu un uzziņu sistēmu veidošanu.
3. Pieņemt glabāšanā un saglabāt LNA uzkrātos dokumentus ar arhīvisku vērtību, veidot nodrošinājuma kopiju un izmantošanas kopiju fondu.
4. Nodrošināt Arhīva dokumentu pieejamību, izmantošanu un popularizēšanu, šim nolūkam Arhīvu likumā noteiktajā kārtībā izsniegt uzkrāto publisko dokumentu oriģinālus uz laiku, veikt izdevējdarbību Arhīva dokumentu popularizēšanai, sagatavot Arhīva dokumentu izstādes, organizēt seminārus, konferences, izglītojošus pasākumus par dokumentu un arhīvu pārvaldības jautājumiem.
5. Sniegt Ministru kabineta noteiktos maksas pakalpojumus, tostarp sagatavot tematiskas, informatīvas arhīva izziņas un sociāli tiesiskās izziņas u. c. ar LNA dokumentos esošu publiski pieejamu informāciju.
6. Izvērtēt dokumentus Arhīvu likumā noteiktajā kārtībā.
7. Uzraudzīt dokumentu pārvaldības kārtības ievērošanu institūcijās un – Arhīvu likumā noteiktajos gadījumos – akreditētos privātos arhīvos, sniedzot konsultācijas dokumentu un arhīvu pārvaldības jautājumos.
8. Veikt pārbaudes institūcijās dokumentu un arhīvu pārvaldības jomā un – Arhīvu likumā noteiktajos gadījumos – akreditētos privātos arhīvos dokumentu pārvaldības un NDM saglabāšanas, pieejamības un izmantošanas jautājumos, izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas un uzlikt administratīvos sodus.
9. Akreditēt privātos arhīvus.
10. Veikt pētījumus un metodisko darbu dokumentu un arhīvu pārvaldības jomā.
11. Izsniegt rakstveida licences to LNA uzkrāto dokumentu izmantošanai, kuru autortiesības vai blakustiesības pieder valstij.
12. Izveidot un uzturēt nepieciešamās informācijas sistēmas LNA funkciju veikšanai.

LNA galvenie uzdevumi 2024. gadam bija šādi:

1. Sekmēt pārmaiņu ieviešanu institūciju uzraudzībā un dokumentu uzkrāšanā saskaņā ar Valsts kontroles ieteikumiem.
2. Nodrošināt jaunā dokumentu un arhīvu pārvaldības regulējuma ieviešanu.
3. Sekmēt LNA nacionālā dokumentārā mantojuma pieejamību un saglabāšanu digitālajā vidē.
4. Uzlabot LNA pakalpojumu kvalitāti, tajā skaitā pilnveidot lasītavas pakalpojuma pieejamību.
5. Organizēt klientu paradumu izpēti pakalpojumu uzlabošanai un organizēt klientu apmierinātības mērījumus.
6. Piedalīties jaunā LNA Pakalpojumu portāla izveidē.
7. Veicināt LNA kā vadošās atmiņas institūcijas un nozīmīgākā NDM glabātāja atpazīstamību.
8. Veicināt sadarbību ar vietējām kopienām, piedāvājot arhīvu kā resursu kopienu attīstībā.
9. Nodrošināt UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālajā reģistrā iekļauto Rīgas rātes protokolu, 1603–1890 saglabāšanas un attīstības plāna īstenošanu un UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” starptautiskajā reģistrā iekļauto Hanzas vēstures dokumentu popularizēšanu.
10. Piedalīties Latvijas digitālā kultūras mantojuma platformas “Digitālā bibliotēka” satura veidošanā, bagātināšanā un popularizēšanā.
11. Turpināt digitalizēt atbalsta funkcijas.
12. Veicināt darbinieku profesionālo pilnveidi, radot un plānveidīgi realizējot mācību piedāvājumu.

1.3. LATVIJAS NACIONĀLĀ ARHĪVA DARBĪBAS STRATĒGIJAS UN NORMATĪVO AKTU IZSTRĀDE

Ar MK 2022. gada 1. marta rīkojumu Nr. 143 atbalstītas Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2022.–2027. gadam “Kultūrvalsts”, kurās iekļauti Arhīva apakšnozares ilgtermiņa politikas mērķi un prioritātes. 2024. gadā izstrādāts Latvijas Nacionālā arhīva darbības stratēģijas 2024.–2028. gadam projekts, kas iesniegts Kultūras ministrijai apstiprināšanai. Ņemot vērā, ka stratēģija nav statistiska un tiek pārskatīta atbilstoši apstākļu maiņai, 2024. gada vasarā LNA vadība Stratēģiskos mērķus dažādos griezumos apsprieda Arhīva struktūrvienībās, dokumentā viešot izmaiņas un sākot izstrādāt stratēģiju 2026.–2029. gadam.

2024. gadā turpināts un pabeigts darbs pie tiesību akta projekta “Dokumentu un arhīvu pārvaldības noteikumi” (21-TA-1557), veikta projekta saskaņošana ar ministrijām un institūcijām un Valsts kanceleju, Ministru kabinātā pieņemti MK 2024. gada 7. maija noteikumi Nr. 282 “Dokumentu un arhīvu pārvaldības noteikumi”. Noteikumi paredz Vienotās valsts arhīvu informācijas sistēmas (turpmāk VVAIS) datu ievades, aktualizācijas un sistēmas pieejamības un izmantošanas kārtību institūcijām saistībā ar paziņojumu par nepilnīgu vai neprecīzu personas datu papildināšanu, glabāšanu un reģistrēšanu, kā arī konsolidē un redakcionāli precizē iepriekš spēkā bijušo Ministru kabineta noteikumu normas, kas izdoti uz Arhīvu likuma deleģējuma pamata un reglamentē dokumentu un arhīvu pārvaldības jautājumus. Noteikumi precizē prasības, kas bija iepriekš noteiktas MK 2012. gada 6. novembra noteikumos Nr. 748 “Dokumentu un arhīvu pārvaldības noteikumi”, MK 2012. gada 6. novembra noteikumos Nr. 749 “Kārtība, kādā nodod dokumentus pastāvīgā valsts glabāšanā Latvijas Nacionālajā arhīvā” un MK 2004. gada 2. marta noteikumos Nr. 117 “Noteikumi par elektronisko dokumentu izvērtēšanas veidu, saglabāšanas kārtību un nodošanu valsts arhīvam glabāšanā”.

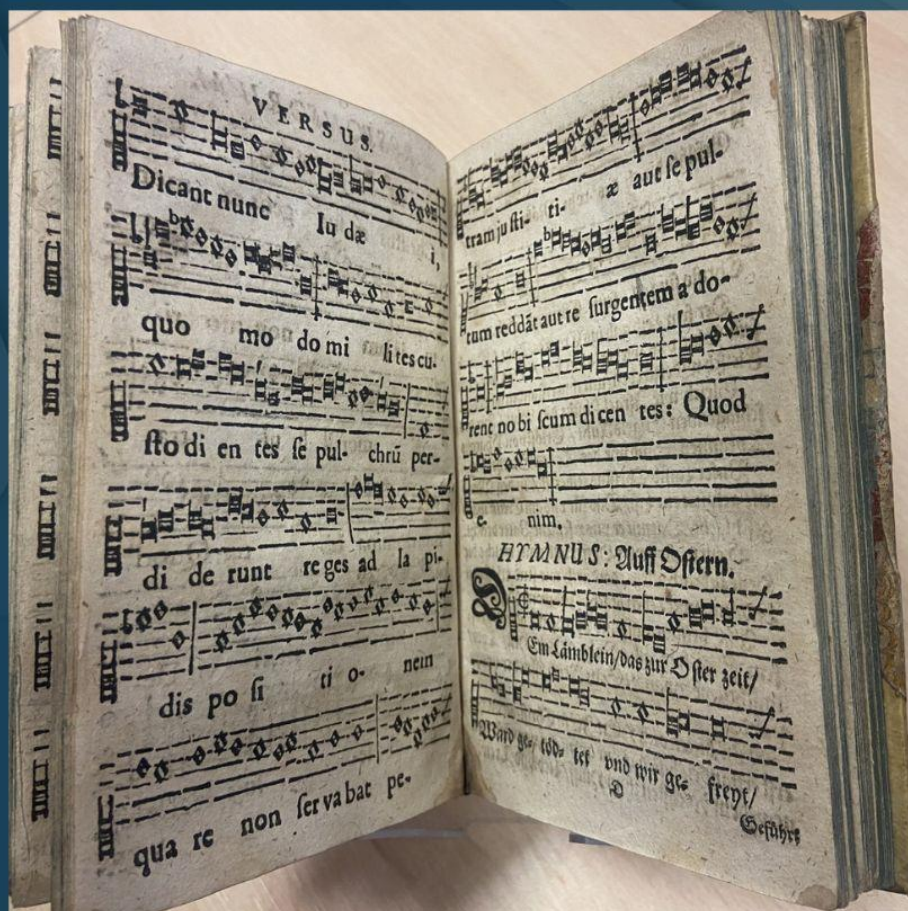
2024. gadā kopā ar citām institūcijām izstrādāti šādi tiesību akti:

- 2024. gada 4. jūnijā izdots MK rīkojums Nr. 443 “Par konceptuālo ziņojumu “Par Latvijas Nacionālā arhīva Vidzemes reģiona centra, Cēsu Vēstures un mākslas muzeja krātuvju un Valsts zemes dienesta Vidzemes reģionālās pārvaldes centrālā arhīva izveidi Cēsīs””;
- 2024. gada 28. novembrī izdots MK rīkojums Nr. 995 “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” vētras seku bojājumu novēršanai.
- Sniegti atzinumi par šādiem citu institūciju sagatavotajiem ārējiem tiesību aktiem:
- par likumprojektu “Grozījumi Publisko iepirkumu likumā”;
- grozījumi MK 2021. gada 7. septembra noteikumos Nr. 606 “Ministru kabineta kārtības rullis” (starpinstitūciju sanāksme);
- tiesību akta lieta, precizēts: Informatīvais ziņojums “Par e-zīmogu lietojamību digitālās transformācijas turpmākai attīstībai” (Administratīvā departamenta direktors un LNA direktora vietnieks);
- tiesību akta lieta: Grozījumi Iesniegumu likumā;
- tiesību akta lieta, precizēts: Par pieprasāmās informācijas apjomu un tās sniegšanas kārtību, lemjot par atļauju piedalīties atlases procesā;
- tiesību akta lieta: Par pieprasāmās informācijas apjomu un tās sniegšanas kārtību, lemjot par atļauju piedalīties atlases procesā;
- tiesību akta lieta, precizēts: Par Eiropas Padomes Konvenciju par piekļuvi oficiāliem dokumentiem;
- tiesību akta lieta: Par Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.3.1. specifiskā atbalsta mērķa “Izmantot digitalizācijas priekšrocības iedzīvotājiem, uzņēmumiem, pētniecības organizācijām un publiskajām iestādēm” 1.3.1.1. pasākuma “IKT risinājumu un pakalpojumu attīstība un iespēju radīšana privātajam sektoram” projekta “E-valdības ieviešana, Vienotā tiesību aktu izstrādes un

saskaņošanas portāla 2. kārtā” pases apstiprināšanu;

- tiesību akta lieta, precizēts: Noteikumi par Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas uzturēšanu un apgrūtināto teritoriju un nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu klasificēšanu;
- tiesību akta lieta: Rīcības plāns “Cilvēkkapitāla attīstības stratēģija 2024.–2027. gadam”;
- tiesību akta lieta, precizēts: Noteikumi par Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas izveidi un uzturēšanu un Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas datu un nekustamā īpašuma objekta apgrūtinājumu klasifikatoru.

Finanšu resursi

Latvijas Nacionālā arhīva budžeta izstrādāšanas un klasifikācijas principi ir šādi:

- LNA budžets izstrādāts saskaņā ar naudas plūsmas principu;
- LNA ir viens budžeta veids – pamatbudžets;
- budžeta izpildes analīze sniegta atbilstoši 2018. gada 10. aprīļa MK instrukcijai Nr. 2 “Instrukcija par valsts budžeta izpildes analīzi”, budžeta pieprasījumu izmaiņas veiktas saskaņā ar 2018. gada 17. jūlija MK noteikumiem Nr. 421 “Kārtība, kādā veic gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās apropriācijas izmaiņas”;
- budžeta programmu struktūru nosaka Kultūras ministrijas LNA darbības stratēģijā definētie darbības virzieni

LNA valsts pamatbudžeta izdevumi 2024. gadā bija 11 250 669 eiro, kas salīdzinājumā ar 2023. gadu ir palielinājušies par 311 864 eiro jeb 2,85 procentiem.

Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2024. gadā, eiro

Klasifikācijas kods	Posteņa nosaukums	Budžeta izpilde		Izmaiņas pret iepriekšējo pārskata periodu	Izmaiņas pret iepriekšējo pārskata periodu, %	Izmaiņas pret likumu/ plānu 2024. gadam ar izmaiņām
		pārskata periodā	iepriekšējā pārskata periodā			
I.	IEŅĒMUMI KOPĀ	11 250 669	10 938 805	311 864	2,9	-96 046
3.0.	Ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi	465 601	492 921	-27 320	-5,6	3966
5.0.	Transferti	21 340	11 451	9889	86,4	-100 000
7.0.	Dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	10 763 728	10 434 394	329 334	3,2	-12
II.	IZDEVUMI KOPĀ	11 180 140	10 961 759	218 381	2,0	-206 042
1000	Atlīdzība	7 818 128	7 409 198	408 930	5,5	-108 392
2000	Preces un pakalpojumi	3 329 956	3 524 936	-194 980	-5,5	-23 650
5000	Pamatkapitāla veidošana	32 056	27 625	4 431	16,0	-74 000
III.	IEŅĒMUMU PĀRSNIEGUMS (+), DEFICĪTS (-) (I.–II.)	70 529	-22 954	93 483	-407,3	109 996
IV.	FINANSĒŠANA	-70 529	22 954	-93 483	-407,3	-109 996

LNA 2024. gada valsts pamatbudžeta palielinājums saistīts ar atsevišķu programmu papildu finansējuma piešķiršanu un arī pārtraukšanu salīdzinājumā ar 2023. gadu:

1. pievienota programma 99.00.00 “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”: finansējums 55 856 eiro apmērā piešķirts, lai novērstu 2024. gada 28.–29. jūlijā ciklona “Kirsti” izraisītās vētras postījumus:
 - vētras seku postījumu novēršanas darbi un dokumentārā mantojuma glābšanas un sakopšanas darbi, kompensējot jumta atjaunošanu un citus izdevumus Pulkveža Brieža ielā 24 Jelgavā 48 714,01 eiro apmērā;
 - vētras seku postījumu novēršanas un sakopšanas darbi Šmerļa ielā 5 Rīgā 5807,99 eiro apmērā;

- vētras seku postījumu novēršanas darbi, kompensējot arborista pakalpojumus Slokas ielā 16 Rīgā un Republikas ielā 11 Liepājā 1334 eiro apmērā;
- 2. nodrošināta programma 26.00.00 “Sabiedrības saliedētības pasākumi” programmā 26.02.00 “Diasporas pasākumu īstenošana” līdzvērtīgā apmērā kā 2023. gadā, piešķirts finansējums 37 000 eiro apmērā. Finansējums 2024. gadā izlietots atlīdzībai (EKK 1000) 3900 eiro apmērā un pakalpojumiem (EKK 2000) 33 088 eiro apmērā;
- 3. pārtraukts finansējums programmā 25.02.00 “Valsts kultūrkapitāla fonda programmu un projektu konkursi” 16 000 eiro apmērā, kas 2023. gadā piešķirts konkrētam mērķim: dokumentālās filmas “Vai viegli būt jaunam?” restaurācijai. Projekts īstenots 2023. gadā, un 2024. gadā jauni projekti nav finansēti;
- 4. pārtraukts finansējums pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums” 454 710 eiro apmērā, kas 2023. gadā piešķirts izdevumu pieauguma energoresursiem kompensēšanai;
- 5. nodrošināts finansējums pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums” transferta veidā 10 000 eiro apmērā projekta “Valodas politika Latvijā un tās ilgtermiņa ietekme kultūrā un izglītībā (1944–1988)” īstenošanai. Finansējums izlietots atlīdzībai (EKK 1000) 10 000 eiro apmērā. Finansējums nodrošināts saskaņā ar līgumu starp LNA un Latviešu valodas aģentūru saskaņā ar projekta īstenošanas plāna grafiku un finansēšanas plānu. 2023. gadā šim projektam finansējums bija 5000 eiro apmērā;
- 6. piešķirts papildu finansējums pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums”, lai nodrošinātu Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) projektā iegādāto resursu uzturēšanu 16 340 eiro apmērā, 11 909 eiro (EKK 2000) un 4431 eiro (EKK 5000) licenču nodrošināšanai. 2023. gadā šim mērķim līdzekļi netika piešķirti;
- 7. nodrošināts finansējums pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums” transferta veidā 11 340 000 eiro apmērā, lai nodrošinātu skolnieku darbu vasaras periodā saskaņā ar līgumu ar Nodarbinātības valsts aģentūru, finansējums izlietots pilnībā (EKK 1000);
- 8. 2024. gada pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums” izdevumi palielināti Atlīdzības izdevumu (EKK 1000) daļā par 443 763 eiro, lai segtu palielinājumu saistībā ar minimālās algas palielinājumu un nodrošinātu stratēģiski svarīgo amata grupu atlīdzību, samazināti Atlīdzības izdevumu daļā par 70 546 eiro, izslēdzot amatus, kas iekļāvās Kultūras informācijas sistēmu centrā (turpmāk KISC) salīdzinājumā ar 2023. gadu, un palielināti izdevumi Pakalpojumu (EKK 2000) izdevumu daļā, lai nodrošinātu VAS “Valsts nekustamie īpašumi” (turpmāk VNĪ) nomas maksas un apsaimniekošanas izdevumu pieauguma segšanu par 29 658 eiro, kopā veidojot ieņēmumu un izdevumu pieaugumu 402 875 eiro apmērā;
- 9. 2024. gada papildu finansējuma pieprasījumi ir iekļauti pamatbudžeta programmā 21.00.00 “Kultūras mantojums”, kopsummā 501 214 eiro apmērā, no tiem izmantoti 401 154,77 eiro:
 - 130 919,00 eiro veselības apdrošināšanas nodrošināšanai LNA darbiniekiem, finansējums izmantots pilnībā (EKK 1000);
 - 52 623,00 eiro ēkas Šmerļa ielā 5 Rīgā zemes nomas un nekustamā īpašuma nodokļa apmaksai VNĪ, finansējums izmantots pilnībā (EKK 2000);
 - 154 000 eiro LNA ēkās neatliekamu pasākumu – ugunsdrošības uzlabošanas – darbu finansēšanai, finansējums izmantots 53 940,77 eiro apmērā (EKK 2000), pārējā finansējuma daļa plānota izmantot 2025. gadā pēc publiskā iepirkuma procesā izsludinātā konkursa rezultātiem. Ņemot vērā ierobežoto laiku no finansējuma piešķiršanas brīža līdz 2024. gada beigām, netika apgūts finansējums 100 059,23 eiro apmērā un netika realizēti plānotie neatliekamie pasākumi 2024. gadā;
 - 163 672 eiro neatliekamu uzturēšanas izdevumu segšanai, finansējums izmantots pilnībā (EKK 2000).

Šo aktivitāšu rezultātā LNA budžets 2024. gadā salīdzinājumā ar apstiprināto budžetu gada sākumā izdevumu daļā palielināts par 539 846 eiro, bet ieņēmumu daļā palielināts par 461 204 eiro. Deponēto līdzekļu apmērs tika iekļauts finansējumā 39 467 eiro apmērā, tādējādi sabalansējot LNA budžetu.

LNA ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem bija virsplāna 3966 eiro apmērā, jo pārskata periodā ieņēmumu no maksas pakalpojumiem plāns tika samazināts par 100 000 eiro. Valsts budžeta plānotie transferti netika saņemti 100 000 eiro apmērā, jo Maksātnespējas kontroles dienesta transfertam no iepriekšējā perioda 2024. gada sākumā bija vēl atlikums 60 900 eiro apmērā, bet 2024. gada beigās tā atlikums bija 27 196,38 eiro. Tādējādi budžets pret plānu ar izmaiņām 2024. gadam netika izpildīts 96 046 eiro apmērā.

Visu minēto pasākumu un aktivitāšu rezultātā LNA budžeta izpilde 2024. gadā ieņēmumu daļā bija palielinājusies par 311 864 eiro jeb 2,85 % salīdzinājumā ar 2023. gada budžeta izpildi, taču maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi ir samazinājušies par 27 359 eiro jeb par 5,55 % salīdzinājumā 2023. gada ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem, bet valsts budžeta dotācijas 2024. gadā kopsummā ir palielinātas par 329 334 eiro jeb par 3,16 % salīdzinājumā ar 2023. gada valsts budžeta piešķirtajām dotācijām.

LNA budžeta izpilde 2024. gadā izdevumu daļā ir palielinājusies par 218 381 eiro jeb par 2 % salīdzinājumā ar 2023. gada budžeta izpildi. Atlīdzību daļa ir palielinājusies par 408 930 eiro jeb par 5,52 %, bet preču un pakalpojumu budžeta izpilde ir samazinājusies par 194 980 eiro jeb 5,53 % salīdzinājumā ar 2023. gada budžeta izpildi. Preču un pakalpojumu budžeta izpildes samazinājums saistīts ar neapgūto finansējumu 23 650 eiro apmērā, kā arī samazinātā finansējuma dēļ, kas 2023. gadā tika piešķirts izdevumu pieauguma energoresursiem kompensēšanai. Pamatkapitāla veidošanas budžeta izpilde palielinājusies 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gada budžeta izpildi par 16 % jeb 4431 eiro, jo papildus tika piešķirts finansējums, lai nodrošinātu licenču iegādi. 2024. gadā nav apgūts finansējums pamatkapitāla veidošanai 74 000 eiro apmērā, kas bija paredzēts neatliekamam pasākumu – ugunsdrošības uzlabošanas darbu – finansēšanai saistībā ar ierobežoto laiku iepirkuma procedūru veikšanai. Šos pasākumus plānots veikt 2025. gadā.

Latvijas Nacionālā arhīva darbības rezultāti un sniegtie publiskie pakalpojumi

Politikas rezultāti	Rādītāji	Izpilde
Apmierināta sabiedrības prasība pēc kvalitatīviem valsts arhīvu pakalpojumiem un to pieejamība sabiedrībai	Sabiedrības apmierinātības līmenis ar LNA sniegtajiem pakalpojumiem	98 % ¹
	Fizisko apmeklējumu skaits	19,3 tūkst.
	Virtuālo apmeklējumu skaits	240 tūkst.
	Gada laikā lasītavās izsniegto glabājamo vienību skaits	115 tūkst.
Darbības rezultāti		
Sabiedrībai pieejamais kultūras mantojums	LNA glabājamo vienību skaita pieaugums	348,49 tūkst. ²
	LNA uzraudzībā esošo institūciju skaits	2980
	Restaurēto kultūras mantojuma vienību skaits LNA	2430
	Sniegtās konsultācijas (klātienē, telefoniski, pa e-pastu)	66,8 tūkst.
	Izsniegto izziņu skaits	18,1 tūkst.

3.1. INSTITŪCIJU ARHĪVU UN DOKUMENTU PĀRVALDĪBAS UZRAUDZĪBA

Pārskata periodā Latvijas Nacionālā arhīva uzskaitē bija 2,9 tūkstoši institūciju un to teritoriālo struktūrvienību, pašvaldību un to institūciju.³ 2024. gadā ir saskaņotas 627 institūciju klasifikācijas shēmas ar 94 273 lietām. Pēc 1214 institūciju pieprasījuma saskaņoti 1932 akti par 1 919 513 glabājamo vienību, kam beidzies glabāšanas termiņš, atlasī iznīcināšanai. Saskaņotas 1322 institūciju uzziņu sistēmas ar vairāk nekā 295 tūkstošiem aprakstīto glabājamo vienību. LVKFFDA Elektronisko dokumentu nodaļa un Rēzeknes un Ventspils ZVA veikuši 150 institūciju elektronisko dokumentu tehnisko izvērtēšanu, XML shēmu un pakotņu pārbaudi, XML shēmu izstrādāšanu, labošanu un aktualizēšanu.

2024. gadā LNA, pamatojoties uz līgumsaistībām, veica 226 institūciju 22 099 glabājamo vienību sakārtošanu un aprakstīšanu.

LNA 2024. gadā atbilstoši dokumentu uzkrāšanas plānam valsts glabāšanā pieņēma līdz 2009. gadam radītās pastāvīgi glabājamās lietas papīra formā un līdz 2023. gadam radītos elektroniskos pastāvīgi glabājamās dokumentus no institūcijām, kurās LNA uzrauga dokumentu pārvaldības kārtības ievērošanu, kā arī reorganizēto vai likvidēto valsts un pašvaldību institūciju dokumentus. Kopā valsts glabāšanā pārskata gadā pieņemtas 1785 institūciju un citu tiesību subjektu, to skaitā privātpersonu, 390 647 glabājamās vienības (teksta

¹ Kopumā apmierinātības līmenis par LNA darbu Valsts kancelejas Valsts pārvaldes klientu apmierinātības pētījumā pieaudzis par 25 % salīdzinājumā ar 2023. gada pētījumu (52. lpp.). Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2024/07/Valsts-parvaldes-klientu-apmierinatibas-petijums-2024-.pdf> (skatīts 16.06.2025.).

² Vērtībā norādīts NDM reālais pieaugums, kas ir starpība starp pieņemtajām un iznīcināšanai atlasītajām glabājamām vienībām.

³ Arhīvu likuma izpratnē institūcija ir ikviena institūcija vai privātpersona, kurai ar ārēju normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu ir noteiktas valsts varas pilnvaras (to skaitā Valsts prezidents, Saeima, Ministru kabinets, Valsts kontrole, tiesībsargs, Latvijas Banka, pašvaldība un cita atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, tiesās vai pastarpinātās pārvaldes iestāde, Centrālā zemes komisija, Centrālā vēlēšanu komisija, prokuratūra, tiesa, notārs, tiesu izpildītājs), kapitālsabiedrība, kurā publiskai personai pieder kapitāla daļas vai akcijas, vienas vai vairāku publisku personu kapitālsabiedrības izšķirošajā ietekmē esoša kapitālsabiedrība, kā arī biedrība vai nodibinājums, kurā publiska persona ir biedrs vai dibinātājs.

dokumenti, kā arī audiovizuālie, foto un skaņas dokumenti dažādās vidēs un nesējos). 2024. gadā LNA pieņēma 33,55 tūkstošu e-glabājamo vienību, kas ir ievērojams pieaugums salīdzinājumā ar 2023. gadu, kad bija pieņemts 6,1 tūkstotis elektronisko dokumentu. Tāpat pieņemti vienas informācijas sistēmas (pārzinis SIA “Possesor”) dati, bet trīs informācijas sistēmas iesniegtas pieņemšanas atbilstības pārbaudei.

2024. gadā pieauga interese par dokumentu nodošanu arhīvam gan no privātpersonām, gan institūcijām. Arhīvā ir pieņemtas apjomīgas fotogrāfu privātās dokumentu kolekcijas, kā arī apjomīgas kolekcijas no muzejiem un mediju arhīviem.

LNA dažādos saziņas kanālos 2403 institūcijām sniedzis 10 104 konsultācijas par metodisko un praktisko palīdzību dokumentu saglabāšanas un aprakstīšanas jautājumos, lietu nomenklatūru sastādīšanu un dokumentu izvērtēšanu. Ir organizēti 49 semināri un semināru cikli uzraudzībā esošajām un sadarbības institūcijām (vairāk nekā 2000 dalībnieku), ar mērķi veicināt un uzlabot institūciju izpratni, zināšanas un prasmes dokumentu un arhīvu pārvaldībā.

Pēc 2023. gadā Valsts kontroles sagatavotā ziņojuma “Vai arhīvā tiek nodrošināta elektronisko dokumentu saņemšana” LNA veica tālāk uzskaitītās darbības. Pēc 2024. gada 7. maija MK noteikumu Nr. 282 “Dokumentu un arhīvu pārvaldības noteikumi” pieņemšanas ir aktualizēti metodiskie materiāli par darbu ar elektroniskajiem dokumentiem (pieejami: <https://www.arhivi.gov.lv/lv/elektroniskie-dokumenti>) un pieņemti iekšējie noteikumi “Kārtība, kādā Latvijas Nacionālajā arhīvā pieņem, pārbauda, uzskaita un saglabā institūciju elektroniskos dokumentus” (LV_LNA-1.2.3./1-2024). 2024. gadā veikta darbinieku apmācība par elektronisko dokumentu nodošanas procesu un kopā ar Valsts administrācijas skolu izstrādāts mācību kurss Digitālas akadēmijas ietvaros, ko īstenoja jau 2025. gada pavasarī. Likuma neizpildes laiks dokumentu nodošanā samazinājies no 46 līdz 28 %, tādējādi likumā noteikto pienākumu ir izpildījuši 72 % institūciju. Lai arī Valsts kontrole norādījusi, ka nepieciešams pārstrādāt metodiskos materiālus, LNA secina, ka datubāzu nenodošanas cēlonis ir institūciju neizpratne un nevēlēšanās ieguldīt darbu to sagatavošanai nodošanai. 2024. gada 4. martā LNA pārraudzīto institūciju valsts nozīmes informācijas sistēmas pārziņiem organizēja semināru par pienākumu nodot informācijas sistēmas Latvijas Nacionālajam arhīvam. Diskusija izvērtās par nodošanas lietderību un datu aizsardzību. Tomēr pēc semināra ar 18 institūcijām uzsāktas sarunas par datubāzu nodošanas procesa uzsākšanu. Septiņpadsmit no tām jau gatavo SIARD pakotnes nodošanai. Institūcijām, kas saskaras ar tehniskām problēmām, risinājām jautājumu par konsultantu piesaisti no *Keeps Solutions*, kas ir SIARD rīku izstrādātājs. Veikti arī VVAIS uzlabojumi komunikācijai ar institūcijām Iestāžu portāla konsultāciju modulī. VVAIS iestāžu lietotāju skaits ir pieaudzis līdz 47 % no visām uzraudzības iestādēm. Plānoti arī turpmākie sistēmas pilnveides procesi, kuru izpildi nosaka Eiropas Savienības finansējums.

Sarežģītu dokumentu un arhīvu pārvaldības jautājumu risināšanai LNA darbojas Dokumentu un arhīvu pārvaldības ekspertu komisija (turpmāk DAPEK) ar apakškomisijām. 2024. gadā notikušas piecas DAPEK sēdes, kurās izskatīti 15 jautājumi un pieņemti ar fondēšanu un LNA arhīvu kompetenču sadalījumu saistīti lēmumi, saskaņota lietu nomenklatūra, kā arī lemts par septiņu iestāžu pastāvīgi glabājamo dokumentu izslēgšanu no nacionālā dokumentārā mantojuma. Lēmuma pieņemšanas nolūkā uz vietas iestādē apsekots no NDM izslēgt rosināto dokumentu stāvoklis.

2024. gadā notikušas 99 LNA struktūrvienības – Rīgas arhīvu, Zemgales reģionālā arhīva un zonālo valsts arhīvu – DAPEK apakškomisiju sēdes.

3.2. INSTITŪCIJU DOKUMENTU UN ARHĪVU PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBAS PĀRBAUDES

2024. gadā Arhīvu inspekcija veica 250 pārbaudes, to skaitā 222 pamata pārbaudes par dokumentu un arhīvu pārvaldības kārtības nodrošināšanu, 21 tematisko pārbaudi un septiņas kontroles pārbaudes. Arhīvu inspekcijas pārbaudžu rezultātā doto norādījumu izpildes kontrole

veikta 257 institūcijām. 2024. gadā dokumentu un arhīva pārvaldības kārtība atbilst normatīvo aktu prasībām 24 (10 %) pārbaudītajās institūcijās.

Biežāk konstatētās neatbilstības normatīvo aktu prasībām dokumentu un arhīvu pārvaldībā 2024. gadā pārbaudītajās institūcijās ir šādas:

- netiek veikta darbinieku rīcībā esošo dokumentu nodošana–pieņemšana, mainoties institūcijas personālam (49 institūcijās 20 %);
- ilgstoši nav veikta dokumentu esības un fiziskā stāvokļa pārbaude (49 institūcijās 20 %);
- nav noteikta dokumentu un arhīva pārvaldības kārtība (25 institūcijās 10 %);
- ilgstoši nav veikta pastāvīgi un ilgstoši glabājamo dokumentu sagatavošana glabāšanai un dokumentu klasifikācijas shēmu un uzziņu sistēmu saskaņošana ar LNA (21 institūcijā 9 %);
- nav norīkotas par dokumentu un arhīva pārvaldību atbildīgas personas un noteikti to pienākumi (16 institūcijās 7 %).

2024. gadā Arhīvu inspekcija sāka septiņus administratīvā pārkāpuma procesus par dokumentu un arhīva pārvaldības kārtības pārkāpumiem institūcijās. Par izdarītajiem pārkāpumiem sešas personas sauktas pie administratīvās atbildības; viens process izbeigts. Pārskata periodā Arhīvu inspekcija nesaņēma sūdzības par dokumentu un arhīva pārvaldības kārtības pārkāpumiem.

3.3. DOKUMENTU PIEEJAMĪBA

Viena no Latvijas Nacionālā arhīva galvenajām funkcijām ir nodrošināt glabāto dokumentu pieejamību, tos izvērtējot, aprakstot un izveidojot uzziņu sistēmas. Mūsdienās dokumentu pieejamība paplašinās arī digitālajā vidē – izmantojot elektroniskās uzziņu sistēmas, meklētājus un digitālās lasītavas.

2024. gadā notika 10 Fizisko personu datu apstrādes izvērtēšanas komisijas sēdes, kurās komisija risināja jautājumus par būtiskiem personas datu aizsardzības jautājumiem, fokusējoties uz iespējamiem pārkāpumiem un to novēršanu. Nozīmīgākā problēma bija ierobežotu personas datu nejauša nonāksana publiskajā meklētājā “MeklēLNA”. Bija izskatīta arī iespējamā nesankcionētā piekļuve LVA datubāzēm, tomēr pēc Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcijas CERT.LV izmeklēšanas datu noplūde netika apstiprināta, un komisija ieteica pastiprināt datu piekļuves kontroli. Tika analizēti arī jautājumi par 20. gadsimta sākumā apdrošināto personu nelaimes gadījumu lietām (LVVA 3650. fonda 3. uzskaites saraksta projekts), uzsverot nepieciešamību ievērot datu minimizācijas principu un tiesību normas personas nāves gadījumos. Kritika tika vērsta arī pret Dokumentu vadības sistēmā “Namejs” esošo pārmērīgo personas datu apjomu, kas neatbilst regulai. Papildus tika risināti jautājumi par adopcijas lietās esošo sensitīvo informāciju un konfidencialitātes ievērošanu, kā arī par ģimeņu sastāvu un dzīvesvietas datiem dzimtas pētniecībā, kuru izskatīšana tiks turpināta 2025. gadā.

Dokumentu aprakstīšana, uzziņu sistēmu pilnveidošana

Pārskata periodā veikta:

- 363 fondu, 518 sēriju, 15 078 lietu līmeņa aprakstu un 8733 dokumentu aprakstīšana;
- 1091 fonda, 952 sēriju un 149 241 lietu līmeņa apraksta pilnveidošana, pārstrāde un tulkošana;
- 2641 fonda, 18 097 sēriju un 483 063 lietu līmeņa aprakstu ievade VVAIS bez aprakstīšanas, pilnveidošanas, pārstrādes un tulkošanas;
- izveidoti un pilnveidoti 1077 autoritatīvi ieraksti VVAIS datubāzē.

Lai nodrošinātu plašāku pieejamību LNA uzziņu sistēmai kā darbiniekiem, tā arī LNA klientiem, kas lieto publisko meklētāju, 2024. gadā turpināts LNA iekšējais projekts par uzziņu

sistēmu apstrādi ar optisko teksta atpazīšanu (OCR), izmantojot programmu *Abbyy FineReader 15*. 2024. gadā apstrādāts vairāk kā 1641 uzskaites saraksts un 259 069 glabājamās vienības datorrakstā un mašīnrakstā, VVAIS datubāzē importēti 272 405 glabājamo vienību nosaukumi. 2024. gadā veikta pieejamās programmatūras efektivitātes izpēte kontekstā ar mašīnraksta optisko teksta apstrādi. Eksperiments pierādīja, ka mašīnrakstā apstrādājot uzskaites sarakstus, ar jaunāko *Abbyy FineReader 16*. versiju tiek apstrādāts 2,5 reizes vairāk glabājamo vienību. Saistībā ar šiem izpētes rezultātiem 2024. gadā nosūtīts lūgums Kultūras ministrijai izvērtēt iespēju nomainīt resorā pieejamo 15. versiju pret 16., taču pārskata periodā Kultūras ministrija nerada iespēju šādas licences iegādāties.

Dokumentu digitālās krātuves

Viens no Latvijas Nacionālā arhīva galvenajiem attīstības virzieniem ir nacionālā dokumentārā mantojuma pieejamības paplašināšana tiešsaistē. Šī mērķa īstenošanas ietvaros sabiedrībai ir nodrošināta piekļuve vairākām LNA uzturētām digitālo materiālu vietnēm un datubāzēm.

LPSR VDK dokumentu arhīvs. No 2018. gada 20. decembra ir pieejama tīmekļa vietne, kurā saskaņā ar likumu “Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu” ir publicēti LPSR Valsts drošības komitejas un ar tās darbību saistītie dokumenti. Vietni 2024. gadā apmeklēja 12,3 tūkstoši interesentu, apskatot 92,8 tūkstošus lapu.

Digitālā krātuve “Redzi, dzirdi Latviju!”. LNA uzturētajā digitālajā krātuvē redzidzirdlatviju.lv pārskata periodā kopumā izveidoti 14 788 jauni ieraksti – 891 filma, 13 716 foto un 181 skaņas ieraksts – un bagātināti jau publicēto materiālu metadati. Pārskata perioda beigās interesentiem vietnē kopumā bija pieejama informācija par 130 822 fotogrāfijām, filmām un skaņas ierakstiem, bet apskatei un atskaņošanai – 114 196 filmu, fotogrāfiju un skaņas ierakstu datnes. 2024. gadā audiovizuālo, foto un skaņas dokumentu digitālās krātuves redzidzirdlatviju.lv vietni ir apmeklējuši 76,45 tūkstoši apmeklētāju un fiksēti 178,35 tūkstoši lapu skatījumu. Vietnes apmeklējuma statistiku nopietni ietekmēja (samazinājums pret 2023. gadu 29 %) Latvijas Nacionālās bibliotēkas datu centra avārija, kā rezultātā digitālā krātuve nebija pieejama vairāk nekā mēnesi, kas būtiski ietekmēja lietotāju skaitu arī mēnesi pēc avārijas seku likvidēšanas, jo tik ilga portāla nepieejamība ietekmē lietotāju velēšanos izmantot konkrēto portālu.

Vietne “Raduraksti”. Vietni “Raduraksti” 2024. gadā ir apmeklējuši 92,8 tūkstoši lietotāju, bijuši 343,8 tūkstoši lietotāju sesiju un 4 264 621 lapu skatījums. Salīdzinājumā ar 2023. gadu, kad bija reģistrēts 99 481 lietotājs, notika 481 692 sesijas un skatītas 4 380 747 lapas, 2024. gadā vērojams būtisks samazinājums – attiecīgi par 6,7, 28,6 un 2,7 procentiem. Tā kā visvairāk ir samazinājies aktīvo lietotāju un sesiju skaits, bet lapu skatījumu skaits sarucis mazāk, iespējams, daļu krituma var izskaidrot ar tehniskām neprecizitātēm, mainoties apmeklētības uzskaitē rīkā. Taču jāreķinās arī ar pašu lietotāju interešu maiņu. Iespējamie iemesli var būt gan sarežģītāki ekonomiskie apstākļi, kuru dēļ cilvēkiem ir mazāk laika dzimtas izpētei, gan arī jaunu materiālu trūkums “Radurakstos”. Lai gan “Raduraksti” pēdējos gados tehniski ir uzlabojušies, saturiski tie papildinās lēni (2024. gadā tā papildināta ar 2785 jauniem ierakstiem), kamēr citās interneta vietnēs pieejams arvien vairāk digitālu materiālu un labākas meklēšanas iespējas.

“Radurakstus” apmeklējuši interesenti no vairāk nekā 100 pasaules valstīm, to skaitā 58,2 % lietotāju ir no Latvijas, 10,9 % no ASV, 6,4 % no Krievijas, 3,4 % no Vācijas. Salīdzinot ar 2023. gadu, samazinājies apmeklējums no visām šīm galvenajām valstīm. Priekšnoteikums attēlu skatīšanai ir personīgā konta izveide, un vietni 2024. gada laikā pilnā apjomā izmantojuši 16 267 reģistrēti lietotāji, kas ir par 7,4 % mazāk nekā 2023. gadā.

Vietne “Latviešu diasporas dokumenti”. Latviešu diasporas dokumentu vietnē (<https://diaspora.arhivi.lv>) sadaļā “Diasporas dokumenti arhīvos” apakšsadaļā “LNA Latvijas Valsts arhīva fondi” ir izveidota iespēja pievienot digitalizētus dokumentus un anotācijas, kā rezultātā ir pievienoti un publicēti digitalizēti dokumenti par 35 fondiem (<https://diaspora.arhivi.lv/?id=222>). Sadaļas “Diasporas dokumenti arhīvos” apakšsadaļā “Ārvalstīs. Ārvalstu arhīvi un diasporas krātuves” ievietoti apraksti par Zviedrijas latviešu arhīva dokumentu arhivēšanu, un tā papildināta ar 1069 ierakstiem, kas sniedz informāciju par Zviedrijas latviešu arhīva dokumentiem Zviedrijas Valsts arhīvā (<https://diaspora.arhivi.lv/?id=124>). Diasporas vietni 2024. gadā apmeklēja 5,7 tūkstoši unikālu lietotāju, apskatot 95 tūkstošus lapu.

Latvijas Valsts arhīva datubāze. Latvijas Valsts arhīva (turpmāk LVA) interneta vietni 2024. gadā apmeklēja 46,9 tūkstoši unikālu lietotāju 64 tūkstošos apmeklējumos, apskatot 185 tūkstošus apakšlapu/sadaļu. Vairākums apmeklētāju bija no Latvijas (39 000), ASV (1700) un Lielbritānijas (898).

Publiskais meklētājs “MeklēLNA”. Kopš 2020. gada februāra darbojas LNA publiskais meklētājs “MeklēLNA”. 2024. gada noslēgumā publiskajā meklētājā bija pieejami vairāk nekā 2,7 miljoni apraksta vienību, un 2024. gadā “MeklēLNA” bija apmeklējuši 6,2 tūkstoši lietotāju, kas skatījuši 142,9 tūkstošus lapas. Pārskata periodā “MeklēLNA” publicēti 664,7 tūkstoši apraksta vienību. Līdz ar to 2024. gada beigās tiešsaistē ir pieejama informācija par 38 419 fondiem, 7885 apakšfondiem, 62 406 sērijām, 86 950 apakšsērijām un 2 119 064 lietām (kopā 2,31 miljons apraksta vienību).

Kopumā LNA datubāzes un uzturētās tīmekļa lapas 2024. gadā apmeklējuši vairāk nekā 240 tūkstoši interesentu un kopumā veikti 4,9 miljoni lapu skatījumu.

Latvijas Nacionālā arhīva materiāli “Digitālajā bibliotēkā”. Kopš 2023. gada LNA digitalizētie materiāli ir pieejami arī platformā “Digitālā bibliotēka” – Digitālā kultūras mantojuma vietnē, kurā apkopots saturs no vairāk nekā 500 partneriem: arhīviem, muzejiem, bibliotēkām, dažādām organizācijām, kopienām un privātpersonām gan no Latvijas, gan ārvalstīm. Vietni uztur Latvijas Nacionālā bibliotēka. 2024. gadā skatīti 19 287 Latvijas Nacionālā arhīva publicētie objekti, un kopējais skatījumu skaits pārsniedz 1,3 miljonus.

3.4. DOKUMENTU SAGLABĀŠANA

Dokumentu saglabāšana ir LNA pamatfunkcija, kas balstās uz kompleksu pieeju – apvienojot infrastruktūras uzturēšanu, rūpīgu restaurāciju, mūsdienīgu digitalizāciju un jau uzkrātā dokumentārā mantojuma atkārtotu izvērtēšanu, nodrošināt tā ilglaicīgu saglabāšanu. 2024. gadā notikusi viena LNA Dokumentu uzskaites aktualizācijas komisijas sēde, kurā atkārtoti izvērtētas un no NDM izslēgtas 1444 glabājamās vienības.

Infrastruktūra

Joprojām aktuāls ir jautājums par jaunu arhīva glabātavu izveidi. 2024. gadā LNA struktūrvienības un glabātavas bija izvietotas 26 ēkās Latvijas teritorijā, gada beigās kopā nomāti 11 objekti – seši no VNĪ, trīs no privātpersonām, viens no pašvaldības, viens no valsts aģentūras. LNA apsaimniekošanā un lietošanā atrodas 15 ēkas. LNA apsaimniekotās ēkas pārsvarā ir sliktā tehniskā stāvoklī, tāpēc LNA par saviem finanšu līdzekļiem nespēj nodrošināt minimumu ēku tehniskā stāvokļa saglabāšanā un pārsvarā novērš radušās avārijas situācijas, bojājumus un cenšas nodrošināt ēku atbilstību minimālajām drošības prasībām, lai tajās varētu uzturēties LNA darbinieki, apmeklētāji un netiktu bojāts nacionālais dokumentārais mantojums.

2024. gadā aktīvi strādāts, lai tiktu pieņemts 2024. gada 4. jūnija MK rīkojums Nr. 443 “Par konceptuālo ziņojumu “Par Latvijas Nacionālā arhīva Vidzemes reģiona centra, Cēsu Vēstures un mākslas muzeja krātuvju un Valsts zemes dienesta Vidzemes reģionālās pārvaldes centrālā arhīva izveidi Cēsīs””, un tiek uzsākta tā izpilde, slēdzot sadarbības līgumu, nodomu protokolu un sākot darbu Cēsu novada pašvaldības vadībā “Nacionālā dokumentārā mantojuma un Nacionālā muzeju krājuma saglabāšanas infrastruktūras izveide Cēsīs” darba grupā un uzraudzības grupā, apzinot un apkopjot tehniskās u. c. prasības ēkas būvprojektam. 2024. gada novembrī Cēsu pašvaldības iepirkumu komisija, kurā eksperta statusā darbojas arī Administratīvā departamenta direktore, izsludināja iepirkumu – atklātu konkursu “Nacionālā dokumentārā mantojuma un Nacionālā muzeju krājuma saglabāšanas infrastruktūras izveide Cēsīs” (identifikācijas numurs CNP/2024/56/ERAF), kam pietiekšanās termiņš bija 2025. gada janvāris. Šī iepirkuma rezultātā tiks slēgts līgums ar iepirkuma uzvarētāju par būvniecības ieceres dokumentācijas “Nacionālā dokumentārā mantojuma un Nacionālā muzeju krājuma saglabāšanas infrastruktūras izveide Cēsīs” izstrādi saskaņā ar projektēšanas uzdevuma prasībām un projekta īstenošanas autoruzraudzību un sadarbību neparedzētu tehnisku problēmu risināšanā saistībā ar būvprojektā minētā objekta būvdarbiem saskaņā ar 2014. gada 19. augusta MK noteikumiem Nr. 500 “Vispārīgie būvnoteikumi” un Tehniskās specifikācijas prasībām ēkas būvniecībai Rīgas ielā 78 Cēsīs.

2024. gada pirmajā pusgadā sadarbībā ar VNĪ noritēja aktīvs darbs, lai uzsāktu starp VNĪ un Centrālo finanšu un līgumu aģentūru 2024. gada 15. aprīlī noslēgtā par Eiropas Savienības Atveseļošanas fonda projekta “Ergoefektivitātes paaugstināšana ēkā Slokas ielā 16 Rīgā” ieviešanu (projekts Nr. 1.2.1.4.i.0/1/23/I/CFLA/007) ar projekta īstenošanas termiņu līdz 2026. gada 1. martam un projekta kopējiem izdevumiem 700 000,00 eiro, un “Ergoefektivitātes paaugstināšana ēkā Bezdelīgu ielā 1A Rīgā” (projekts Nr. 1.2.1.4.i.0/1/23/I/CFLA/008) ar projekta īstenošanas termiņu līdz 2026. gada 1. martam un projekta kopējiem izdevumiem 700 000,00 eiro. Tomēr 2024. gada rudenī VNĪ informēja LNA, ka projektu uzsākšana tiek atcelta, jo LNA ēkas Slokas ielā 16, Bezdelīgu ielā 1A un Šķūņu ielā 11 Rīgā sliktā tehniskā stāvokļa dēļ nebūs ilgtermiņā izmantojamas LNA darbības nodrošināšanai un nacionālā dokumentārā mantojuma glabāšanai. VNĪ ieskatā ar 2020. gada 4. decembra MK rīkojuma Nr. 737 “Par konceptuālo ziņojumu “Par Latvijas Nacionālā arhīva ēku kritisko stāvokli un turpmāko rīcību”” (turpmāk 2020. gada koncepcija) izpilde vairs nav aktuāla, LNA darbības nodrošināšanai nākotnē nebūs izmantojamas ēkas Šķūņu ielā 11, Bezdelīgu ielā 1A un Slokas ielā 16 Rīgā. Līdz ar to uzsāktas pārrunas ar VNĪ par 2020. gada koncepcijas grozīšanu vai jaunas koncepcijas izstrādi, jo esošo nav ekonomiski pamatoti īstenot.

Veicot ēku un to inženierkomunikāciju funkcionalitātes uzraudzības pasākumus 2024. gadā, pamatā tika risinātas situācijas un novērsti neplānoti ēku būvkonstrukciju bojājumi, kas radās dažādu dabas stihiju ietekmē. Tāpat tika novērsti avārijas gadījumi, kas radās inženierkomunikāciju iekārtu un sistēmu nolietošanās rezultātā (krietni pārsniegti komunikāciju normatīvie kalpošanas termiņi). Organizētas strāvas pretestības un zemējuma pārbaudes ēkās Kandavas ielā 18 Tukumā, Pulkveža Brieža ielā 24 Jelgavā, Lenču ielā 3 Cēsīs. Veikti mehāniskās ventilācijas tīrīšanas darbi ēkās Šmerļa ielā 5 un Ata ielā 1 Rīgā. Veikti nepieciešamie darbi nolūzušo koku aizvākšanai no Slokas ielas 16 Rīgā iekšpagalma. Veikta pastiprināto lietavu (jūlijā) radīto seku likvidēšana un zaudējumu aprēķināšana. Veikta jumta seguma nomaiņa Pulkveža Brieža ielā 24 Jelgavā, jumta remonts Ata 1 Rīgā, iekštelpu un jumta seguma remonts Šmerļa 5 Rīgā, organizēta nolūzušo koku aizvākšana Republikas ielā 11 Liepājā.

Dokumentu pieņemšana glabāšanā

2024. gadā valsts glabāšanā pieņemtas 390 647 glabājamās vienības, no kurām vairāk nekā 248 tūkstoši bija fotodokumenti (apjomīgs materiāla nodevums bija no Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja filiāles Latvijas Fotogrāfijas muzeja – vairāk nekā 111 000 glabājamo

vienību). 2024. gada 1. janvārī LNA glabājās 23,62 miljoni glabājamo vienību, reālais glabājamo vienību pieaugums LNA ir 348,4 tūkstoši. Šo rādītāju veido glabāšanā LNA pieņemto glabājamo vienību, dokumentu aprakstīšanas, lietu esības, fiziskā stāvokļa pārbažu rezultātā arhīvu fondiem pievienoto glabājamo vienību un no NDM izslēgto un iznīcināšanai atlasīto glabājamo vienību starpība.

Glabājamo vienību aprites digitalizācija

LNA, veicot VVAIS pilnveidi, turpināja darbu pie iekšējo procesu efektivizācijas. 2024. gadā turpināts darbs pie projekta “Glabājamo vienību aprites digitalizācija” ar mērķi automatizēt glabājamo vienību apriti un uzskaiti. Iesaistot vairākas struktūrvienības, uzsākta glabājamo vienību digitālās uzskaites sakārtošana, tostarp aplīmējot glabājamās vienības ar svītru kodiem, un pilnveidoti aprites procesi un tehniskie risinājumi, ieviešot arī D2 kodus. 2024. gadā apstrādāti 134 tūkstoši glabājamo vienību un uzsākta glabājamo vienību aprites digitalizācija noslogotākajā LNA lasītavā – Latvijas Valsts vēstures arhīvā Slokas ielā 16 Rīgā. Sadarbībā ar LNA Dokumentu preventīvās saglabāšanas departamentu (turpmāk DPSD) izvērtētas uzlīmju un citu materiālu īpašības un piemērotība to lietošanai kopā ar arhīva materiāliem.

Digitalizācija un restaurācija

2024. gadā galvenais uzsvars likts uz unikālā dokumentu kopuma digitalizēšanu, ko veica DPSD Digitalizācijas nodaļa sadarbībā ar Latvijas Valsts vēstures arhīva (turpmāk LVVA) Dokumentu uzskaites un saglabāšanas nodaļu, kā arī LVKFFDA.

Pārskata periodā DPDS turpināja darbu pie LVVA 2761. fonda “Rīgas pilsētas Būvniecības komisija”, LVVA 2935. fonda “Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļa” un LVVA 1308. fonda “1935. gada tautas skaitīšanas dzīvokļu kartiņas”. Pabeigts digitalizēt LVVA glabātās pagastu valžu iedzīvotāju reģistrācijas kartītes (3723., 1311., 3681., 2097., 904., 1292., 887., 7211., 4793., 2521., 2046., 2430., 4337., 4510., 4451., 5587., 4897., 4418., 4462., 2393., 5770., 3215. fonds). Digitalizētas arī vairākas kartotēkas: LVVA 3723. fonda “Pašvaldību amatpersonu un tehnisko darbinieku kartotēka”, LVVA 1311. fonda “Polijas laukstrādnieku kartotēka” un LVVA 3681. fonda “Draudzes locekļu kartotēka”. LVKFFDA digitalizējis 11 719 fotodokumentus, 153 skaņas dokumentus, 12 528 videodokumentus un 683 filmām sagatavojis 3369 nodrošinājuma fonda datnes. Ārpus arhīva veikta 3812 fotodokumentu, 2623 skaņas dokumentu, 674 videodokumentu un 47 kinodokumentu digitalizācija.

Projektu ietvaros turpināts darbs pie LVA 132. fonda “Latvijas PSR Ārkārtējā republikāniskā komisija, 1941–1947” dokumentu digitalizācijas. Papildus nelielā apjomā sāpta arī Personāla dokumentu valsts arhīva 3556. fonda “LPSR Iekšlietu ministrijas Vīzu un ārvalstu pilsoņu reģistrācijas nodaļa” sagatavošana digitalizācijai. Digitalizācija veikta saskaņā ar līgumu, kas noslēgts ar Pasaules Holokausta atceres centru *Yad Vashem*.

Tāpat projekta ietvaros veikta Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja Zinātniskā arhīva dokumentu digitalizācija, visi plānotie lielformāta rasējumi ir digitalizēti. Dokumentu iepriekšēja sagatavošana nebija nepieciešama, jo dokumentu tehniskais stāvoklis bija atbilstošs digitalizācijas prasībām.

Digitalizēti arī LVVA 10. fonda “Vidzemes guberņas valdes Būvniecības nodaļa” dokumenti. Pirms digitalizācijas atsevišķiem glabājamo vienību dokumentiem tika veikta konservācija.

Kopā pārskata periodā LNA digitālais krājums papildināts ar 1 249 093 datnēm (no tām 573 340 datnes sagatavotas LNA, bet 668 597 datnes saņemtas no sadarbības partnera *Family Search*).

2024. gadā DPSD vērojams digitalizācijas tempu kritums, ko ietekmēja vairāki būtiski faktori. Starp tiem jāmin personāla ilgstoša prombūtne un tehniska rakstura sarežģījumi – līdz pat gada beigām mikrofilmēšanas galdi netika atjaunoti darbspējīgā stāvoklī, bet skeneris Kodak i2820 ilgstoši atradās remontā. Tāpat jānorāda, ka liela daļa 2024. gadā digitalizējamo

dokumentu bija sliktā fiziskā stāvoklī, tāpēc šo dokumentu digitalizācija bija lēna un apgrūtināta. Ar digitalizāciju traucējošiem apstākļiem saskārās arī LVKFFDA. Nodrošinājuma fonda datņu sagatavošanas process ievērojami palēninājās saistībā ar kino digitalizācijas infrastruktūras darbības traucējumiem, kas skāra datu glabāšanas disku masīvus un datu glabāšanas serveri. Tāpat gada beigās LVKFFDA palika bez vienas filmu pēcapstrādes darbstacijas. Darbu kavēja arhīva kinolenšu pārbaudes neapmierinošais tehniskais nodrošinājums – arhīvā nav neviena 35 mm montāžas galda, ar ko varētu pilnvērtīgi strādāt. Tas ļoti kavē darbu ar kinolenšu pieņemšanu, filmu sagatavošanu digitalizācijai un arī ietekmē klientu apkalpošanu. Pašlaik visu trīs arhīvam nozīmīgu funkciju veikšanai izmantojam vienu Kino muzeja aizdotu 35 mm montāžas galdu.

Paralēli digitalizācijas darbam DPSD veica dokumentu restaurāciju un konservāciju, kas vairākumā gadījumu bija saistīts ar glabājamo vienību digitalizēšanu. Turpināta LVVA 2761. fonda “Rīgas pilsētas Būvniecības komisija” un LVVA 1308. fonda “Valsts Statistiskā pārvalde” dokumentu sagatavošana digitalizācijai. LVVA dažādu fondu baznīcu grāmatas sagatavotas digitalizācijai (konservētas), bet grāmatas ar būtiskiem bojājumiem – restaurētas. Atsevišķi restaurētas Personāla dokumentu valsts arhīva mājas grāmatas un LVA pauspapīra skices/zīmējumi. Konservēti LVVA uzskaites saraksti, kuru problemātika lielākoties saistīta ar dziļi iešutu tekstu, mehāniskiem defektiem un sarežģītu iesiešanu. Papildus nodrošināta ārkārtas dokumentu konservācija (žāvēšana, atkārtota iesiešana) dokumentiem, kas cietuši Jelgavas plūdu laikā Zemgales reģionālajā arhīvā.

2024. gadā netika veikta plānotā LVVA 7172. fonda vaku grāmatu restaurācija, jo, veicot sīkāku izpēti, secināts, ka restaurācijai nodotās glabājamās vienības nav iespējams restaurēt ar iepriekš lietotām metodēm. Tā vietā veikti dažādi eksperimenti – piemeklētas atbilstošākās mazgāšanas metodes un receptūras. Izstrādātā metodika turpmāk ļaus drošāk un kvalitatīvāk veikt šāda veida dokumentu restaurāciju, kas ielānots 2025. gadā.

Dokumentu dezinfekcija veikta ārpalpojuma SIA “Osmunds”, tomēr šiem dokumentiem pēc dezinfekcijas būs jāveic pēcapstrāde – apauguma notīrīšana (konservācija) vai pilna restaurācija, kas plānota 2025. gadā.

Pārskata periodā LNA speciālisti restaurējuši un veikuši konservāciju un sīko remontu 2430 glabājamajām vienībām. Kopā pārskata periodā:

- restaurētas 22 018 lapas (244 glabājamās vienības);
- dokumentu konservācija vai remonts veikts 191 991 lapai (2186 glabājamās vienības);
- dokumentu dezinfekcija veikta 161 113 glabājamās vienības.

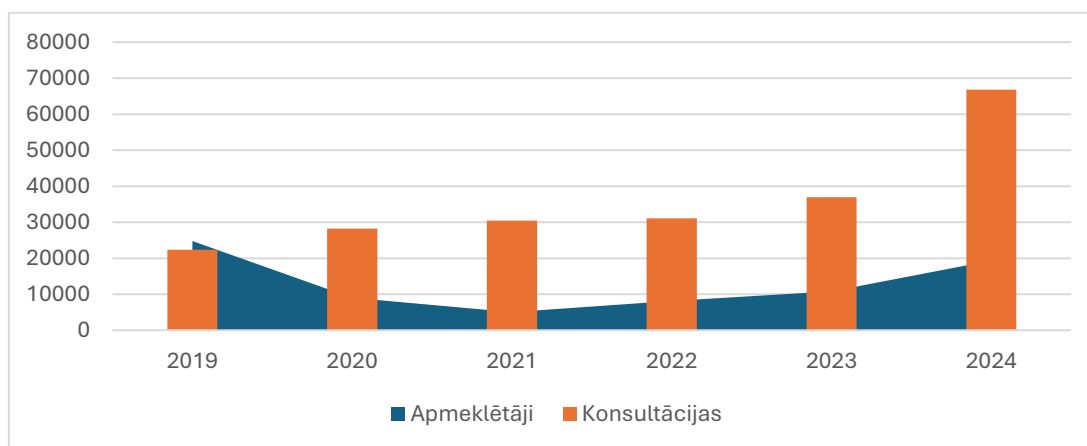
Pārskata periodā pabeigts darbs pie rokraksta tekstu atpazīšanas (*Handwritten text recognition*, HTR) saistībā ar UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālajā reģistrā iekļautās LNA nominācijas “Rīgas rātes protokoli, 1603–1890” saglabāšanas, pieejamības un atpazīstamības veicināšanas rīcības plāna realizāciju. Noslēdzās 2. un 3. fāze, kuru laikā tika pārbaudīta valodas modeļa precizitāte plašākā mērogā. Uzlabots modeļa rakstzīmju kļūdu līmenis (*characters error rate*, CER) no 8,1 uz 7,5 procentiem. Valodas modeļa apmācīšanā kopā tika izmantotas 309 lapaspuses, kas sastāvēja no 47 336 vārdiem un 9251 teksta līnijas. Pētījuma trešā fāze ietvēra atlikušās 2861 rokraksta dokumentu lappuses segmentāciju un šo lappušu teksta atpazīšanu, izmantojot iepriekšējā fāzē no jauna apmācīto valodas modeli.

3.5. APMEKLĒTĀJU PIEŅĒMŠANA UN KONSULTĒŠANA

2024. gadā kopumā LNA darbinieki snieguši vairāk nekā 66,8 tūkstošus konsultāciju, to skaitā 36 tūkstošus pa tālruni un vairāk nekā 20,6 tūkstošus rakstiski. Konsultācijas par dokumentu atrašanās vietām, par dokumentu uzskaiti, saglabāšanu un izmantošanu valsts un pašvaldību institūcijās saņēmuši 10,1 tūkstoši personu, klātienē apkalpoti 19,3 tūkstoši klientu,

no tiem 9156 bija lasītavu apmeklējumi, bet 10,2 tūkstoši klātienē konsultācijas sniegtas izziņu pieprasījumu kontekstā.

2024. gadā noslēdzās valsts tiešās pārvaldes komunikācijas sistēmiskais izvērtējums, ko Valsts kancelejas uzdevumā veica Latvijas Universitātes un Vidzemes Augstskolas apvienotā pētnieku komanda no 2023. gada decembra līdz 2024. gada oktobrim. Izvērtējumā LNA komunikācija novērtēta kā institucionalizēti profesionāli īstenota komunikācijas funkcija. Valsts pārvaldes klientu apmierinātības pētījumā arhīvs ierindots trešajā vietā starp visām valsts pārvaldes iestādēm.⁴

2. attēls. Apmeklētāju pieņemšana un konsultēšana

3.6. PIEPRASĪJUMU IZPILDE

Pārskata gadā no Latvijas un ārvalstu klientiem saņemti 18,9 tūkstoši pieprasījumu (no tiem 4,5 tūkstoši bija e-pakalpojuma pieprasījumi). Atbildot uz tiem, sagatavots un izsniegts 18,1 tūkstotis arhīva izziņu, to skaitā aptuveni 11,8 tūkstoši sociāli tiesisko izziņu; 3446 pieprasījumi saņemti no juridiskām personām; 1069 izziņas sniegtas institūcijām bez maksas, tāpat institūcijām izsniegti 7835 bezmaksas dokumenti papīra un digitālās kopijās.

Lielākais pieprasījumu īpatsvars bija par darbu (40 %), par biogrāfiskiem datiem (17 %), par īpašuma piederību un apsaimniekošanu (11%) un par mācībām (10 %). Pieprasījumi lielākoties nākuši no Latvijas (93 %), daudz mazākā apmērā no Krievijas (2 %), Ukrainas (1 %), Vācijas (1 %), Izraēlas (1 %) u. c. pasaules valstīm.

Sniegts 36,1 tūkstotis konsultāciju (klātienē, pa telefonu vai elektroniskā veidā), no kurām tikai 10,2 tūkstoši sniegti klātienē.

2024. gadā uzlabota darbinieku profesionālā kompetence un klientu apkalpošanas kvalitāte. LNA turpināja attīstīt izziņu nodaļu un klientu atbalsta tālruna speciālistu profesionalitāti, rīkojot apmācības, seminārus un sagatavojot lekcijas jaunajiem darbiniekiem par būtiskiem darba procesa jautājumiem: gan darba procesu uzlabošanu, gan klientu apkalpošanas komunikācijas aspektus, analizēja sarežģītas situācijas un saņēma atbildes uz praktiskiem jautājumiem. Uzlabota pieprasījumu uzraudzība VVAIS modulī, kas ļāva precīzāk kontrolēt dokumentu izsniegšanas termiņus un mazināt pārpratumus saziņā ar klientiem. Turklāt arhīvs sāka ciešāku sadarbību ar citām valsts iestādēm, tostarp Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi un Valsts zemes dienestu, lai nodrošinātu korektu un savlaicīgu klientu pieprasījumu izpildi. Regulāri risinātas situācijas, kas saistītas ar personas datu nesakrītībām, dokumentu aprites traucējumiem un tehniskām kļūmēm.

⁴ Pētījuma rezultāti pieejami: https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2024/07/Valsts-parvaldes-klientu-apmierinatibas-petijums_2024_.pdf (skatīts 16.06.2025.).

3.7. LASĪTAVU PAKALPOJUMI

Arhīva lasītavās ir 176 darbavietas, no tām 24 ir aprīkotas ar datoru. LNA portālā pieejams e-pakalpojums reģistrācijai darbam Arhīva lasītavās un glabājamo vienību pasūtīšanu apskatei lasītavā klienta izvēlētajā datumā.

2024. gadā LNA reģistrēti 2197 lasītāji. Pārskata periodā vērojams lasītāju skaita pieaugums, reģistrēti 9156 lasītavu apmeklējumi Rīgā un visā Latvijā. Visvairāk lasītavu apmeklēts LNA Latvijas Valsts vēstures arhīvā (6567 apmeklējumi) un Latvijas Valsts arhīvā (1785 apmeklējumi). No 2024. gadā LNA reģistrētajiem 2197 lasītājiem 192 bija ārvalstu pētnieki no 32 valstīm (Vācija, ASV, Polija, Francija, Lietuva, Igaunija u. c.). Lasītavu apmeklējuma mērķi bija dažādi: zinātniskie pētījumi (1278 apmeklējumi), studiju un mācību darbi (970), bet lielākais apmeklējumu skaits saistīts ar personiskām interesēm (3113). Pētniekiem lasītavās izsniegti vairāk nekā 115 tūkstoši glabājamo vienību, no kurām gandrīz 49,9 tūkstoši izsniegti lasīšanai digitāli.

LNA bibliotēkas pakalpojumi

LNA bibliotēkā 2024. gadā bibliotēkas fonda kopējais glabājamo vienību skaits bija 104 470 eksemplāri, tostarp grāmatas – 53 610, zinātniski tehniskās informācijas fonds – 4360, periodika – 19 756, notis – 45, kartes – 65, audiovizuālie materiāli – 34, dokumentu krājumi – 1597, elektroniskie resursi – 1, skrejlapas – 25 000 eksemplāru. Bibliotēkas krājums 2024. gadā tika papildināts par sešiem eksemplāriem, no kuriem piecas vērtīgas grāmatas iegādātas speciāli DPSD Restaurācijas nodaļai.

2024. gadā bibliotēka savā krājumā uzņēma Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes 147 studentu noslēguma darbus (maģistra, bakalaura darbi un diplomdarbi). Tie ir pētījumi, kas veltīti arhīvu zinātnei vai kuru tapšanā plaši izmantoti LNA avoti, un tie ir brīvi pieejami sabiedrībai.

Bibliotēkas informācijas sistēmā “Alise” rekatalogizēti un ievadīti 253 jauni ieraksti.

Pārskata periodā aktīvo lietotāju skaits ir 67 lasītāji, kas kopumā bibliotēku apmeklēja 260 reizes, izsniegtas 911 vienības, uzziņas sniegtas 89 reizes.

2024. gadā turpinājās darbs ar vēsturisko Vidzemes bruņniecības bibliotēkas seniespiedumu krājumu. Šie izdevumi ir tapuši laikā no 1506. līdz 1830. gadam un ir arhīva bibliotēkas senākā un vērtīgākā daļa. 2024. gadā ir katalogizēti 1000 eksemplāri, izvērtējot katra seniespieduma kultūrvēsturisko nozīmi. LNA plāno digitalizēt tos eksemplārus, kas bibliogrāfiskas izpētes rezultātā varētu tikt atzīti par unikāliem, tādējādi padarot tos pieejamus interesentiem visā pasaulē.

3.8. DOKUMENTU POPULARIZĒŠANA UN KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU

Dokumentu krājumi, publikācijas

- 2024. gada sākumā izdots žurnāla “Latvijas Arhīvi” 2023. gada 2. numurs, kas veltīts LNA Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva 60. gadu jubilejai un 2024. gada 1. numurs. Žurnāli izdoti ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu.
- 2024. gada 28. maijā izdota grāmata “Latvijas Satversmes sapulce deputātu biogrāfijās, 1920–1922”, kas ir divu gadu garumā īstenotu pētījumu rezultāts, un tajā ir apkopotas visu 163 bijušo Satversmes sapulces deputātu biogrāfijas.
- 2024. gada nogalē sērijā “Vēstures avoti” izdots un 27. novembrī Ģederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejā atklāts novadpētnieka un ārsta Oto Hūna (1764–1832) savākto materiālu dokumentu krājums par Kurzemes guberņas pilsētām “Kurzemes pilsētas 19. gadsimta sākumā: Oto Hūna mantojums”. Grāmata atklāj līdz šim maz zināmus vācbaltiešu ārsta un novadpētnieka Oto Hūna (1764–1832) apkopotos materiālus par vienpadsmit Kurzemes guberņas pilsētām 19. gadsimta sākumā. Tie aptver plašu informāciju par pilsētu pārvaldes formām, iedzīvotāju sastāvu, nodarbošanās veidiem, budžetu, nodokļu iekasēšanu, ugunsdrošību un sociālo

aprūpi. Īpaša uzmanība pievērsta Jelgavai – lielākajai un svarīgākajai guberņas pilsētai.

- 2024. gada 3. decembrī apgāds “Jāņa sēta” sadarbībā ar LNA un Latvijas Nacionālo bibliotēku laida klajā Edgara Leča un Ineses Grandānes grāmatu “Rīgas ielas. Labais krasts”, kuras tapšanā LVKFFDA piedalījās ar vēsturiskām fotogrāfijām par Rīgas pilsētvidi no 19. gadsimta vidus līdz 20. gadsimta 60. gadiem.

2024. gadā bijušas vairākas publikācijas Latvijas un diasporas laikrakstos, kas atspoguļoja Latvijas arhīvu darbību, nozīmīgas jubilejas, izstādes un vēsturiskas liecības. Gada sākumā, 6. janvārī, laikrakstā “Latvietis” (Nr. 780) publicēts raksts “Pastkaršu brīnumainais ceļojums uz Austrāliju. Kolorītais un neordinārais Teodora Tomsona fonds”, bet “Izdevniecības Rīgas Viļņi” žurnālā “Latvijas Noklusētā Pagātne” (Nr. 2/2024) – raksts “Kādēļ, ak, kādēļ es nesagaidu nekā! Mīlestības vēstules aktieriem Elvīrai Brambergai un Kārlim Veicam”. Pavasarī īpaša uzmanība veltīta politiskās represijas tematikai. 25. martā laikrakstā “Druva” publicēts raksts par padomju varas represiju īstenotājiem, bet 19. aprīlī – par Cēsu politiski represēto biedrības 35. gadadienu.

2024. gads iezīmējās ar vairākām nozīmīgām arhīvu jubilejām. “Brīvā Daugava” 4. aprīlī publicēja apjomīgu rakstu par Jēkabpils ZVA 60 gadu jubileju. Šī tēma turpinājās arī citos reģionālajos medijos – “Ventas Balss” 16. aprīlī “Mākslas skola arhīvam jubilejā dāvina izstādi”, 30. aprīlī turpat “VeZVA jubilejas gadā”. Vēlāk, 16. augustā, laikraksts “Vietējā Latgales Avīze” veltīja rakstu “Rēzeknes zonālajam valsts arhīvam – 60”, 10. decembrī Cēsu novada laikrakstā “Druva” publicēts raksts, kurā atzīmēti Cēsu ZVA un represēto biedrības 20 gadu sadarbības nozīmīgākie pieturpunkti. Jubilejas gada noslēgumā, 27. decembrī, Talsu laikrakstā “Talsu Vēstis” publicēts raksts “VeZVA jubilejas gads”.

Vairāki raksti veltīti vēsturisko liecību izpētei un saglabāšanai. Laikrakstā “Laiks” vairākos numuros publicēts rakstu cikls, kas izgaismo bēgļu pieredzi un latviešu diasporas vēsturiskās gaitas: 17.–23. augustā “Pirms 35 gadiem: Baltijas diena Bonnā”, 12.–18. oktobrī un 19.–25. oktobrī divās daļās par Gotenhāfenes ostas bēgļiem, 9.–15. novembrī “Dokumentārās liecības Latvijas Nacionālā arhīva dzīlēs”. Īpaši simbolisks bija raksts laikrakstā “Laiks” 14. decembrī, kurā līdzās stāstījumam par latviešu bēgļu ceļu uz Zviedriju 1944. gada nogalē atzīmēta paša laikraksta 75 gadu jubileja.

Arhīvu digitālā attīstība un sadarbība ar citām institūcijām izcelta publikācijās laikrakstā “Ventas Balss” 14. novembrī, ar rakstu par tematisko kolekciju “Ventpils teātris” un digitālā resursa redzīdizirdlatviju pieejamību. Starptautiskā mērogā *Transkribus* platformā publicēts raksts *Transkribus Success story: Rhubarb, Siamese twins, and an unknown cattle medicine: Unlocking the history of Riga with Transkribus* (pieejams <https://www.transkribus.org/success-story/unlocking-the-history-of-riga-with-transkribus>), kurā, izmantojot mākslīgā intelekta risinājumus, analizēti arhīva materiāli par Rīgas vēsturi, izceļot gan saimniecisko dzīvi, gan cilvēkstāstus.

Sabiedrības informēšanas jomā 2024. gadā tika īstenota sadarbība ar Labklājības ministriju, un arhīvu materiāli izmantoti kampaņā par adoptēto bērnu identitāti “Saknes ir svarīgas!”. Informatīvie materiāli pieejami Labklājības ministrijas mājaslapā.

Izstādes

2024. gadā Latvijas Nacionālais arhīvs turpināja dokumentārā mantojuma vērtību izcelšanu un sabiedrības informēšanu, veidojot un eksponējot vairākas tematiskās izstādes. Gada laikā tika sagatavotas deviņas jaunas izstādes, kas atspoguļo gan Latvijas vēstures nozīmīgus notikumus un personības, gan arhīvu nozīmi kultūras mantojuma saglabāšanā un izpētē.

2024. gadā sagatavotas izstādes:

- 2024. gada marta sākumā atklāta virtuālā izstāde “Dzimtbūšanas atcelšana Kurzemē un Vidzemē: pārmaiņu laikmets Baltijas provincēs 19. gadsimta pirmajā pusē”.

Virtuālā izstāde sagatavota, balstoties uz 2020. gada LVVA izstādes “Dzimtbūšanas atceļšana Kurzemē un Vidzemē: pārmaiņu laikmets Baltijas provincēs 19. gadsimta pirmajā pusē” materiālu pamata (pieejams <https://www.archiv.org.lv/dzimtbusana/>)

- 2024. gada 15. maijā Alūksnes ZVA telpās atklāta izstāde, kas veltīta Alūksnes zonālā valsts arhīva 60 gadu darbībai. Izstāde bija sagatavota un izstādīta, atzīmējot nozīmīgo jubileju, un tā bija apskatāma no 2024. gada 1. maija līdz 31. decembrim.
- 2024. gada 30. aprīlī–31. augustā Rīgas Sv. Pētera baznīcā bija apskatāma izstāde “Latvijas ceļš uz Eiropas Savienību un NATO”. Izstāde, kas bija pieejama latviešu un angļu valodā, atspoguļoja Latvijas pievienošanās procesus Eiropas Savienībai un NATO, akcentējot valsts virzību uz eiroatlantisko telpu. Ekspozīcijā iekļauti dokumenti un liecības no LNA, kā arī materiāli no Igaunijas Nacionālā arhīva, Lietuvas Centrālā valsts arhīva, Kipras Republikas Iekšlietu ministrijas Preses un informācijas biroja un Varšavas Mūsdienu dokumentu arhīva. Izstādes atklāšanā klātesošos uzrunāja Eiropas Komisijas priekšsēdētāja izpildvietnieks Valdis Dombrovskis.
- 2024. gada 23. augustā–21. septembrī Rīgā, Brīvības laukumā, bija apskatāma izstāde “Baltijas ceļš – vienoti brīvībai”. Izstāde veltīta akcijas “Baltijas ceļš” 35. gadadienai. Tā tapusi sadarbībā ar Lietuvas Centrālo valsts arhīvu, Lietuvas Valsts mūsdienu dokumentu arhīvu un Igaunijas Nacionālo arhīvu un ar Rīgas pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta departamenta atbalstu. Izstādes svinīgā atklāšana notika 23. augustā, un tajā piedalījās bijusī “Baltijas ceļa” organizatore Eiropas Parlamenta deputāte Sandra Kalniete, kultūras ministre Agnese Lāce, Rīgas domes priekšsēdētāja vietniece Linda Ozola, Latvijas Nacionālā arhīva direktore Māra Sprūdža un Igaunijas Nacionālā arhīva direktora vietniece Birgita Kibala.
- 2024. gada 16.–27. septembrī Prāgā, Vāclava Havela laukumā, bija apskatāma izstāde “Baltijas ceļš – vienoti brīvībai”, kas tika eksponēta čehu un angļu valodā. Izstāde tapusi sadarbībā ar Igaunijas, Latvijas un Lietuvas vēstniecībām Čehijā, Vāclava Havela bibliotēku un Kārļa Universitātes Starptautisko studiju institūtu. Ekspozīciju papildināja Kārļa Universitātes vēsturnieka Luboša Šveca sagatavotie materiāli par Čehoslovākijas demokrātiskās opozīcijas sadarbību ar Baltijas republiku nacionālajām kustībām. Izstādes atklāšanas ceremonijā ar uzrunu piedalījās Igaunijas vēstniece Gita Kalmeta, Čehijas ārlietu ministra vietnieks Eduards Huliciuss, Vāclava Havela bibliotēkas direktors Milans Babīks un vēsturnieks Lubošs Švecs. Šo izstādi novembra beigās (2024. gada 21.–29. novembrī) eksponēja arī Prāgā Kārļa Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes telpās.
- 2024. gada 24. oktobrī Jēkabpils pilsētas bibliotēkā tika atklāta izstāde, kas tapusi, Jēkabpils ZVA sadarbojoties Jēkabpils pilsētas bibliotēku, un veltīta akadēmiķa Staņislava Timšāna nodotajam personiskajam fondam – dokumentiem, grāmatām un citiem materiāliem. Izstāde bija apskatāma līdz 30. novembrim, un tās mērķis bija godināt akadēmiķa ieguldījumu zinātnē un saglabāt viņa devumu nākamajām paaudzēm.
- 2024. gadā Zemgales reģionālais arhīvs (turpmāk ZRA) sagatavoja divas izstādes, akcentējot Jelgavas un Tukuma ZVA darbību pirms to reorganizācijas un ZRA izveides. Viena no izstādēm bija veltīta arhīvu darbības izvietojumam dažādās ēkās un ZRA izveidei. Materiāls bija apskatāms multimedijālā projekcijā pilsētvidē pie Tukuma muzeja (Brīvības laukums 19a, Tukums). Otra izstāde bija veltīta darbiniekiem, kas ilgu gadu strādājuši Tukuma ZVA, tā eksponēta ZRA telpās Tukumā, Pasta ielā 25. Izstādes sagatavošana bija cieši saistīta ar ZRA prioritāti 2024. gadā – aktīvu dalību zonālo arhīvu 60 gadu jubilejas atzīmēšanā, tādējādi izceļot reģionālo arhīvu nozīmīgo vietu un lomu Latvijas arhīvu sistēmas attīstībā.
- 2024. gada 11. decembrī–2025. gada 31. janvārī LNA administrācijas ēkā Šķūņu ielā 11 Rīgā bija apskatāma izstāde “Fotoaparāts un skalpelis”, kas tika veidota par

godu Dokumentu preventīvās saglabāšanas departamenta 35 gadu jubilejai.

Pārskata periodā tika eksponētas iepriekšējos gados sagatavotās izstādes, tostarp “Ar barikāžu gaišumu sirdīs”, “Cerību uguns kuri – mirklis pirms brīvības” (veltījums 1991. gada barikādēm), “Pētera Pētersona sapņi un laiks”, “Deklarācija par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, “Somu jēgeri Latvijā”, “Dziesmas spēks”, “Mūžīgi Čaks”, “Baltijas ceļš dokumentos, atmiņās, sirdīs” un “Ir Latvija. Ir Latvija brīva”, “Fotopozitīvu vēsturiskie veidi, to saglabāšana un restaurācija (*roll-up poster*)”.

Dokumentu tematiskās kolekcijas

Digitālajā krātuvē “Redzi, dzirdi Latviju!” 2024. gadā kopumā publicētas 35 jaunas tematiskās kolekcijas, no tām 15 kolekcijas tapa sadarbībā ar citām LNA struktūrvienībām. 2024. gada kolekcijās īpaša uzmanība veltīta Latvijas kino nozīmīgām personībām, teātriem kā Rīgā, tā arī reģionos.

Pārskata periodā papildus publicētas šādas tematiskās kolekcijas:

- tēma “Personības” papildināta ar 11 jaunām kolekcijām (Mikola Gņisjuks, Kārlis Zariņš, Edgars Dunsdorfs, Eduards Kalniņš, Oto Skulme, Vija Artmane, Guntis Ulmanis, Eduards Pāvuls, Kārlis Zemdega, Teodors Reiters, Ēvalds Valters);
- tēma “Kino” papildināta ar 11 jaunām kolekcijām (Nacionālā kino balva Lielais Kristaps, Andris Slapiņš, Ivars Seleckis, Arvīds Krievs, Aloīzs Brenčs, Ada Neretniece, Varis Brasla, Ilona Brūvere, Valdis Kroģis, Ieva Romanova, Gvido Skulte);
- tēma “Kultūra” papildināta ar jaunu kolekciju “Cirka mākslas attīstības vēsture”;
- tēma “Teātris” papildināta ar septiņām jaunām kolekcijām (Daugavpils teātris, Dailes teātris (20. gs. 40.–80. gadi), Ventspils teātris, Latvijas PSR Valsts akadēmiskais drāmas teātris, Latvijas Nacionālajam teātrim – 105, Liepājas teātris, Latvijas leļļu teātris);
- tēma “Aizsardzība” papildināta ar jaunu kolekciju “Troickas bataljons”. Fotodokumentu kolekcija atspoguļo Troickas bataljona latviešu strēlnieku atgriešanos Latvijā no Sibīrijas. Kolekcijā ietverti ceļojuma pieturvietu attēli, kaujas apvidi, sadzīves skati, kā arī dažādi ar bataljona ikdienu saistīti mirkli;
- tēma “Sabiedrība” papildināta ar jaunu kolekciju “Triju Zvaigžņu ordenis”;
- tēma “Sports” papildināta ar jaunu kolekciju “Šahists Mihails Tāls”;
- tēma “Tautsaimniecība” papildināta ar divām jaunām kolekcijām “Lauksaimniecības tehnika” un “Ledus iešana Latvijas upēs”.

Publicitātes pasākumi

2024. gada pavasarī LNA aktīvi piedalījās Digitālās bibliotēkas atklāšanas pasākumos, kas notika vairākos Latvijas reģionos – Jelgavā (20. marts), Cēsīs (18. aprīlis) un Daugavpilī (15. maijs). Tika prezentētas arhīva kolekciju apvienošanas un pieejamības iespējas digitālajā vidē, kā arī dokumentārā mantojuma loma tematisko kolekciju veidošanā. Pasākumos tika uzsvērtā Digitālās bibliotēkas nozīme izglītībā, īpaši arhīva dokumentu plašais lietojums mācību procesā un ērtā piekļuve. Pasākumu laikā tika saņemta pozitīva atgriezeniskā saite, kas apliecina LNA devuma nozīmīgumu un interesi turpināt iepazīt arhīva materiālus gan kā atsevišķas dokumentārās liecības, gan kā tematiskas kolekcijas digitālajā vidē. Digitālās bibliotēkas partneri nodrošina pieeju vairāk nekā 3,8 miljoniem digitālo vienību, veicinot Latvijas kultūras mantojuma pieejamību un popularizēšanu plašākai sabiedrībai.

Jau trešo reizi LNA, iedvesmojoties no sarunu festivāla “Lampa”, 5. jūlijā rīkoja atmiņas institūciju diskusiju Cēsu ZVA “Lampas gaismā”, un pārskata gadā tās tēma bija “Dokuments, forma, ilgtspēja”. Diskusijā bija aicināti kolēģi no citām atmiņas institūcijām, kā arī festivāla apmeklētāji uz nepastarpinātām sarunām ar arhīvu un kultūras nozares ekspertiem par arhīvu dokumentiem un to ilgtspēju.

Atzīmējot Latvijas Valsts vēstures arhīva 105. gadadienu, zonālo valsts arhīvu 60. un Personāla dokumentu valsts arhīva 30. gadadienu, 5. septembrī organizēta diskusija “Dokuments. Teksts. Konteksts” (piedalījās ap 200 dalībnieku, diskusiju reāllaikā un ierakstu noskatījušies 1,6 tūkstošus reižu). Visa gada garumā LNA mājaslapā arhivi.gov.lv struktūrvienības aktīvi publicēja jubilejas gadam veltītus materiālus. Valmieras ZVA iepazīstināja ar arhīva vēsturi Valmierā, stāstot par ēkām, kurās arhīvs atradās tā 60 pastāvēšanas gados. Arī Zemgales reģionālais arhīvs piedāvāja ieskatu arhīva mājvietu vēsturē publikācijā “Vieta, kur glabājas pagātne”.

Atmiņās par darbu arhīvā dalījās Rēzeknes ZVA bijušās un esošās darbinieces Veneranda Lipenīte, Zinaīda Deksnē un Ilona Gusarova. Pieredzē par pirmo darba dienu arhīvā dalījās arī Zemgales reģionālā arhīva galvenā arhiviste Inita Pepelko.

Mājaslapas galerijā pieejams fotostāsts, ko veidojis Mārtiņš Krastiņš, par 5. septembrī notikušo LNA 105 gadu jubilejas pasākumu. Tāpat publicēts pasākuma centrālā notikuma – diskusijas “Dokuments. Teksts. Konteksts” – video ieraksts.

2024. gada nogalē LNA prezentēja jauno izdevumu “Kurzemes pilsētas 19. gadsimta sākumā: Oto Hūna mantojums”, rīkojot divus svinīgus pasākumus – atklāšanu 27. novembrī Ģederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejā un 18. decembrī Kuldīgas novada muzejā. Gan Jelgavā, gan Kuldīgā notikušie pasākumi pulcēja vēstures interesentus un profesionāļus.

Pārskata periodā veiksmīgi turpināts darbs pie Latvijas kino popularizēšanas ārvalstīs, piedaloties dažādos festivālos. Īpaša uzmanība pievērsta tematiskajām filmu izlasēm, kā arī atsevišķu filmu klasiku un dokumentālo darbu demonstrēšanai starptautiskai auditorijai. 2024. gada 21. februārī tematiska Latvijas filmu izlase demonstrēta *La Inesperada* filmu festivālā Barselonā Spānijā, 15.–29. jūnijā līdzīga programma prezentēta 3. Baku Starptautiskajā piano festivālā Azerbaidžānā. No 23. augustam līdz 22. septembrim Igaunijas Televīzijā (ETV2) un tās digitālajās platformās demonstrēta spēlfilma “Limuzīns Jāņu nakts krāsā”. 26. augustā Oslo filmu kluba (*Norwegian Federation of Film Societies*) seansā Norvēģijā skatītājiem tika piedāvāta dokumentālā filma “Vai viegli būt jaunam?”, kas demonstrēta atkārtoti 12. novembrī Starptautiskā kinofestivāla *Black Nights* retrospektīvas programmā Tallinā. No 21. līdz 29. septembrim Viļņas dokumentālo filmu festivālā Lietuvā (*Skalvijos* kino centrs) demonstrēta Anša Epnera filmu retrospektīva. Gada izskaņā, no 3. līdz 9. decembrim, Nantē Francijā Starptautiskajā eksperimentālo filmu festivālā *Prisme* demonstrēta unikāla amatierfilmas “Hiperdroms” 16 mm kopija, kas piesaistīja eksperimentālā kino cienītāju uzmanību.

2024. gada 2. oktobrī LNA piedalījās Valsts pārvaldes inovāciju pieredzes stāstu konferencē “Celmlauzis 2024”, kurā iepazīstināja ar arhīva pieredzi optisko rakstzīmju un rokraksta teksta atpazīšanas rīku izmantošanā. Konferencē bija iekļauta arī LNA pieredze digitālās krātuves redzidzirdlatviju.lv izveidē un papildināšanā, un abi stāsti izturēja rūpīgu atlasu, lai tiktu prezentēti “Celmlauzis 2024” programmā.

Lekcijas, nodarbības, semināri, diskusijas

Semināri

- Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2024. gadā, pateicoties Baltijas bruņniecības apvienības finansiālajam atbalstam, LNA Latvijas Valsts vēstures arhīvs sadarbībā ar Dr. Manfrēdu fon Betiheru organizēja divus 18.–19. gs. vācu rokraksta paleogrāfijas semināru ciklus no 6. marta līdz 27. martam (ievadnodarbības) un no 3. aprīļa līdz 4. jūnijam. Nodarbības organizētas tiešsaistē. Pārskata periodā uzsvars likts uz UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālajā reģistrā iekļautās LNA nominācijas “Rīgas rātes protokoli, 1603–1890” popularizāciju. Novadītas četras ievadnodarbības un 16 nodarbības dalībniekiem ar priekšzināšanām. Nodarbībās regulāri piedalījās aptuveni 22 cilvēki ievadnodarbību sesijā un vidēji 27 cilvēki sesijās jau pieredzējušiem paleogrāfijas interesentiem.
- 2024. gada 26. aprīlī LNA administrācijas ēkā Šķūņu ielā 11 Rīgā notika Rīgas rātes

protokolu (1603–1890) konservācijas un digitalizācijas projekta noslēguma pasākums. Tā ietvaros tika nolasītas vairākas saturiski nozīmīgas lekcijas, kas atspoguļoja projekta plašo darba spektru un nozīmi arhīva dokumentārā mantojuma saglabāšanā. Lekciju tematikā ietilpa tādi jautājumi kā protokolu digitalizācijas process, dokumentu sagatavošana digitalizācijai un to fiziskā konservācija, kā arī saglabātības reģistra izveide.

- 2024. gada 25. jūnijā Ilinoisas Universitātes (*University of Illinois Urbana-Champaign*) vasaras skolas *Summer Research Laboratory* dalībniekiem prezentēts pārskats *Research Services and Access to Collections*.
- 2024. gada 28. jūnijā tiešsaistē notika apmācība par darbu platformā *Transkribus Lite*.
- 2024. gada 9. oktobrī Valmieras muzeja un historia.lv novadpētniecības seminārā “Dzimtu vēstures pētniecība: atklāt lielo vēsturi mazajā...” nolasīts referāts “Arhīvs un skola”.
- 2024. gada 28. oktobrī Starptautiskās audiovizuālā mantojuma dienas pasākumā notika starptautisks vebinārs *AI Innovations in Small Audiovisual Archives: Challenges and Opportunities*, kas akcentēja mākslīgā intelekta iespējas audiovizuālajā arhīvu jomā.
- 2024. gada 28. maijā norisinājās iekšējā meistarklase par orientēšanās spēļu veidošanu platformā *Actionbound*, īpaši uzrunājot ar LNA popularizāciju saistītos darbiniekus.
- 2024. gada 11. decembrī, LNA Dokumentu preventīvās saglabāšanas departaments rīkoja savu 35. izglītojošo semināru, kas notika LNA administrācijas ēkas zālē Šķūņu ielā 11 un pulcēja arhīvu speciālistus uz klātienes diskusijām un pieredzes apmaiņu.
- 2024. gada 6., 20. un 27. martā norisinājās trīs semināri un ekskursijas Liepājas pilsētas un novada bibliotekāriem. Šajās tikšanās reizēs tika apskatīta arhīvu sistēma Latvijā, arhīvu izmantošanas iespējas bibliotēku darbā un digitālo resursu pieejamība.
- Rudenī – 22., 28. un 31. oktobrī – līdzīga pasākumu sērija tika īstenota sadarbībā ar Liepājas Tūrisma informācijas biroju.

Tematiskas nodarbības un ekskursijas arhīvā

2024. gadā LNA organizēja vairākus tematiskus seminārus un ekskursijas dažādām mērķgrupām. Šie pasākumi iepazīstināja profesionāļus un jauniešus ar arhīva darbu, pieejamajiem resursiem un praktisko dokumentu pārvaldību. Kopumā arhīvos novadītas 183 nodarbības un 81 ekskursija, kuros piedalījās vairāk nekā 3 tūkstoši interesentu, to vidū no valsts un pašvaldību iestādēm, augstskolām, skolām, kā arī ārvalstu delegācijām. Tika uzņemtas grupas no Kazahstānas, Ungārijas un Vācijas un vairākām Latvijas augstākās izglītības iestādēm, piemēram, Latvijas Universitātes, Latvijas Kultūras akadēmijas, Rīgas Tehniskās universitātes u. c. Ekskursijas organizētas gan Rīgā, gan reģionos.

Papildus profesionālajām grupām tika uzrunāti arī jaunieši – 2024. gada 7. martā norisinājās pasākums “Karjeras dienas”, bet 4. aprīlī arhīvā viesojās skolēni Ēnu dienas ietvaros, lai iepazītos ar arhīvista profesiju un ikdienas pienākumiem. Tāpat ekskursijas novadītas Rīgas ģimnāzijas un Ventspils vidusskolu skolēnu grupām un Ventspils mākslas skolas audzēkņiem.

Nacionālā dokumentārā mantojuma popularizācija sociālajos tīklos

Pārskata periodā LNA turpināja aktīvu NDM popularizēšanu un komunikāciju ar sabiedrību sociālajos tīklos. LNA *Facebook* konta sekotāju skaits no 8,2 tūkstošiem pieauga līdz 9,7 tūkstošiem, *Instagram* sekotāju skaits sasniedza 1285, *Twitter (X)* – 1484 un *LinkedIn* – 50. Kopumā *Facebook* publicēts vairāk nekā 450 ierakstu un 78 stāsti, *Instagram* veikts vairāk nekā 370 ierakstu un 190 stāstu, *Twitter (X)* publicēto ierakstu skaits ir 209, *LinkedIn* veikts vairāk nekā 160 ierakstu.

2024. gads bija jubilejas gads vairākās LNA struktūrvienībās. Zonālie valsts arhīvi atzīmēja savu 60. jubileju, ierakstu sērijā #ZVA60 stāstot par arhīvu vēsturi un dažādajām atrašanās vietām (gan vēsturiskajām, gan aktuālajām), paralēli ierakstu sērijai visa gada garumā stāstījām arī par citām svētku aktivitātēm – pieredzes apmaiņas braucieniem citam pie cita, svētku publikācijām vietējā presē u. tml. Latvijas Valsts vēstures arhīvs atzīmēja 105. jubileju, stāstot par ievērojamām personībām arhīvā, tā vēsturiskajām ēkām un “izziņu bumu”. 35. jubileju atzīmēja arī Dokumentu preventīvās saglabāšanas departaments, izveidojot informatīvu lekciju ciklu, kas pēc tam tika atspoguļots sociālo mediju platformās. Ciklā tika aktualizētas arhīva darbiniekiem svarīgas saglabāšanas tēmas un stāstīts par departamenta ikdienas darba procesiem.

Ierakstu cikls, kas veltīts izdevumam “Kurzemes pilsētas 19. gadsimta sākumā: Oto Hūna mantojums”, iepazīstināja ar izdevumā apskatītajām 11 pilsētām un ar to statistiskajiem rādītājiem, informāciju par cilvēku ikdienas paradumiem, slimībām, labdarības iestādēm, pilsētu problēmām un ieteikumiem, kā tās risināt.

2024. gada 4.–9. jūnijā Starptautiskās arhīvu nedēļas ietvaros LNA aicināja interesentus piedalīties digitālā akcijā “Mans atradums”, kuras ietvaros arhīva darbinieki un lasītāji nedēļas garumā sociālajos tīklos dalījās stāstos par saviem atradumiem arhīvu krājumos, izmantojot mirklbirkas #MansAtradums, #IAW2024, #LNA.

LNA dokumentu popularizēšana plašsaziņas līdzekļos (radio un televīzijas raidījumos)

Radio raidījumi

2024. gada 14. janvārī Latvijas Radio 1 raidījumā “Vietu lietas Latvijā” notika saruna “Retas pērles Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā”, kur LVKFFDA Dokumentu izmantošanas nodaļas vadītāja Anita Trušele un Dokumentu izmantošanas nodaļas galvenā arhīviste Sanita Grīna iepazīstināja ar arhīva telpām, atklājot citu pēc citas retas pērles šajā novietnē.

2024. gada 24. aprīlī LNA Dokumentu publikāciju un popularizēšanas nodaļas vadošais pētnieks Jānis Šiliņš piedalījās radio NABA raidījumā “Zinātnes vārdā”.

2024. gada 26. maijā LNA Dokumentu publikāciju un popularizēšanas nodaļas vadošais pētnieks Jānis Šiliņš piedalījās Latvijas Radio 1 raidījumā “Grāmatai pa pēdām”, runājot par Jauno strāvu un laikrakstu “Dienas Lapa”.

2024. gada 19. jūnijā LNA Dokumentu publikāciju un popularizēšanas nodaļas vadītāja Anita Čerpinska piedalījās Latvijas Radio 1 raidījumā “Zināmais nezināmajā” par personu apliecinošiem dokumentiem.

2024. gada 25. augustā LNA Dokumentu publikāciju un popularizēšanas nodaļas arhīva eksperts Arturs Žvinklis piedalījās Latvijas Radio 1 raidījumā “Šīs dienas acīm” par Abrenes pievienošanu Krievijai.

2024. gada 25. augustā LNA Dokumentu publikāciju un popularizēšanas nodaļas arhīva eksperts Arturs Žvinklis piedalījās Latvijas Radio 1 raidījumā “Šīs dienas acīm” par tēmu “Atkārtotā padomju okupācija 1944. gadā: represīvo iestāžu darbība”.

Televīzijas raidījumi

2024. gada 14. janvārī LTV raidījumā “Kultūrdeva” sižetā “Cik ilgi dzīvo viena kinolente? Kinofotofonodokumentu arhīvam – 60” piedalījās LVKFFDA direktore Dace Bušante un Dokumentu digitalizācijas nodaļas vadītājs Rūdolfs Henčels. Filmēšana arhīvā notika 2024. gada 9. janvārī.

2024. gada 31. maijā LVVA Dokumentu pieejamības un izmantošanas nodaļas vadītāja vietniece Milana Drugoveiko piedalījās sižetā “Sen pazudis radnieks vai draugs. Kur rast palīdzību meklēšanā”.

2024. gada 19. septembrī LVVA Dokumentu pieejamības un izmantošanas nodaļas arhīva eksperte Rita Bogdanova piedalījās raidījumā par Lielbritānijas mūziķa Ollija Mūra izcelsmi Latvijā *Who Do You Think You Are? – Olly Murs* (BBC).

2024. gada 22. oktobrī LVKFFDA Dokumentu izmantošanas nodaļas arhīva eksperte aprakstīšanā Natālija Lāce piedalījās TV3 raidījumā “900 sekundes” sižetā “Kinofotofonodokumentu arhīvs meklē mākslīgā intelekta ekspertus”.

2024. gada 29. oktobrī LTV raidījumā “100 gramu kultūras” sižetā “Vietnei “digitalabiblioteka.lv” aprit gads” LVKFFDA arhīva direktore Dace Bušante stāstīja par pieredzi ar Digitālo bibliotēku.

Raidījumu cikls “Tas notika šeit”

2024. gada 8., 15., 22. un 29. februārī un 7. martā LTV1 un vienotajā sabiedrisko mediju atskaņotājā REplay.lv demonstrēja dokumentālā seriāla “Tas notika šeit” 5. sezonas piecus raidījumus, kuros vēsturnieki kopā ar raidījuma vadītāju Dāvidu Ernštreitu meklē un pēta unikālus stāstus Vabolē, Liezērē, Kurmenē, Popē un Trikātā. Raidījums veidots filmu studijā “Mistrus Media” sadarbībā ar Latvijas Televīziju, raidījuma kopproducents – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, raidījuma partneris – Latvijas Nacionālais arhīvs.

2024. gadā Liepājas zonālā valsts arhīva galvenā arhīviste Ilva Kinta apzināja un sniedza informāciju TV raidījumam “Tas notika šeit” par Rendas baznīcu, draudzes likvidēšanu un ēkas nodošanu izpildkomitejai.

3.9. DALĪBA ZINĀTNISKAJĀS KONFERENCĒS

LNA pētnieki pārskata periodā piedalījās zinātniskajās konferencēs kā Latvijā, tā arī ārzemēs:

- 2024. gada 26. janvārī Daugavpils Universitātes XXXIV starptautiskajā humanitāro zinātņu konferencē “Janvāra lasījumi” nolasīts referāts “Identificētie Latgales vēstures materiāli Latvijas Valsts vēstures arhīvā”.
- 2024. gada 21. februārī Daugavpils Baltkrievu kultūras centra V starptautiskajā konferencē “Baltkrievu lasījumi” nolasīts referāts “Konstantīns Jezovits: avoti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā”.
- 2024. gada 12.–16. martā 9. ICARUS starptautiskajā konferencē *Heritage Beyond Borders: Cultural and Educational Practices and New Perspectives* (Osijekā Horvātijā) prezentēts referāts *Archive as a representative of Migration Heritage: 3 project examples from the National Archives of Latvia*.
- 2024. gada 8. aprīlī Latvijas Universitātes 82. starptautiskās zinātniskās konferences Zinātņu vēstures un muzeoloģijas sekcijas sēdē “Krājums kā Latvijas Universitātes vēstures izpētes avots un rezultāts” nolasīts referāts “Latvijas Universitātes audiovizuālo, foto un skaņas dokumentu kolekcija Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā”.
- 2024. gada 18. aprīlī profesora Aleksandra Gavriļina piemiņas konferencē “Vēstures avotu un kultūras mantojuma daudzveidība” nolasīti referāti: “Latvijas Republikas starpkaru posma policijas iestāžu dokumenti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā: izpētes iespējas” un “Latvijas vēstures dokumenti Vatikāna Valsts sekretariāta nodaļas sakariem ar valstīm un starptautiskajām organizācijām vēsturiskajā arhīvā”.
- 2024. gada 8. jūnijā IX Baltijas jūras reģiona Kino vēstures konferencē “Audiovizuālo mediju pagātne un nākotne Baltijas jūras reģionā: arhīvi, digitālās platformas, pētnieki un skatītāji” nolasīts referāts “Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva digitālā transformācija”.
- 2024. gada 13.–16. jūnijā Baltijas studiju veicināšanas apvienības (AABS) konferencē *The Baltic Way: Unity and Giving Aid* (Jeila Universitātē Ņūheivenā ASV) nolasīts

referāts *The KGB in the Latvian SSR in the Second Half of the 1980s: Changes in Practice and Internal Problems*.

- 2024. gada 11. oktobrī Kuldīgas novada muzeja zinātniskajā konferencē “Kuldīga. Kurzeme. 19. gadsimts” nolasīti referāti: “Kostjuško sacelšanās Kurzemē” un “Ārsta Oto Hūna materiāli par Kurzemes pilsētām 19. gadsimta sākumā un Kuldīga tajos”.
- 2024. gada 23. oktobrī Dobeles muzeja III zinātniskajā konferencē “Vēsturnieku lasījumi Dobeles pilī. Dobe. Zemgale” nolasīts referāts “11. Dobeles kājnieku pulka dalība manevros un kara spēlēs 1925.–1929. gadā”.
- 2024. gada 9. novembrī konferencē *Belarussian-Latvian study: The current status and prospects* nolasīts referāts *New finds at the Latvian State Historical Archives*.
- 2024. gada 7.–8. novembrī Lietuvas Nacionālās bibliotēkas starptautiskajā konferencē *Memory Institutions and the State: Connecting History, Understanding the Present, and Building a Future* nolasīts referāts *Practice of Document Publications in Latvian Archives*.
- 2024. gada 7. novembrī Latvijas Kultūras akadēmijas starptautiskajā konferencē “Kultūras krustpunkti” nolasīts referāts “Trimdas dokumentārā mantojuma pieejamība Latvijas Nacionālajā arhīvā”.
- 2024. gada 29. novembrī starptautiskajā konferencē “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi X” nolasīti referāti: “Armijas komandiera štāba Operatīvās daļas īstenotie komunisma ietekmes apkarošanas pasākumi Latvijas armijā (1924–1929)” un “1935. gada tautas skaitīšanas dati: Viļķenes pagasta iedzīvotāju sociālais portrets”.

3.10. PROJEKTI

VVAIS pakalpojumu digitālā transformācija un pilnveide

Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 435 par Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna investīcijas 2.1.1.1.i. “Pārvaldes modernizācija un pakalpojumu digitālā transformācija, tai skaitā uzņēmējdarbības vide” projektu Nr. 2.1.1.1.i.0/1/23/I/VARAM/004 “IKT vienota pārvaldība un digitālie risinājumi kultūras nozares institūcijām” 2024. gadā uzsākta jaunas publiskās LNA e-pakalpojumu vietnes izveide, pirmos izstrādājot pakalpojumus lasītāju reģistrācijā, pieteikšanos apmeklējumam arhīva lasītavās un meklēšanu LNA resursos. Projektu īsteno Kultūras informācijas sistēmu centrs.

Eiropas arhīvu portāla projekti

2024. gadā, turpinot 2023. gadā iesākot projektu par apraksta vienību metadatu nodošanu no portāla “MeklēLNA” publicēšanai Eiropas arhīvu portālā www.archivesportaleurope.net, sadarbībā ar KISC un AS *RIX Technologies* izveidots automatizācijas process, kas nodrošina regulāru un automātiski datu atjaunināšanu Eiropas arhīvu portālā, tādējādi nodrošinot aktuālās informācijas publicēšanu www.archivesportaleurope.net. 2024. gadā Eiropas arhīvu portālā bija meklējama informācija par 1,9 miljoniem apraksta vienību.

Darbs ar diasporu

Valsts budžeta programmas 26.00.00 “Sabiedrības saliedētības pasākumi” saņemtā finansējuma ietvaros LNA, turpinot Latviešu diasporas arhīva (Minsteres latviešu ģimnāzija) arhivēšanu, arhīva pārstāvis no 2024. gada 19. marta līdz 17. aprīlim un no 1. septembra līdz 30. septembrim devās komandējumā uz Vāciju, lai turpinātu darbu pie 2020. gadā uzsāktās latviešu diasporas dokumentu arhivēšanas Latviešu centrā Minsterē. Komandējuma laikā tika sakārtota daļa Minsteres latviešu ģimnāzijas arhīva (142 kastes). Tāpat apzinātas citas Latviešu centra Minsterē telpas, kurās glabājas nešķiroti un nesakārtoti diasporas latviešu vēsturiskie materiāli, tostarp dokumenti, fotogrāfijas un dažādi audio un digitālie nesēji.

2024. gada 1.–21. jūlijā LNA pārstāvis devās komandējumā uz Zviedriju, kura laikā turpināta 2017. gadā uzsāktā latviešu diasporas dokumentu arhivēšana Zviedrijas Valsts arhīvā.

Komandējuma laikā sakārtotas 55 kastes dokumentu, kas aptvēra plašu laika periodu un dažādas organizācijas un aktivitātes: *Baltiska Institutet* (1971–1991); Latviešu palīdzības komiteja (1966–1988); Zviedru–latviešu palīdzības komiteja (1944–1988); Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (1948–1992); *International Union of Socialist Youth* (1955–1962); Latviešu pensionāru aprūpes biedrība Zviedrijā (1994–2011); Bērnu vasaras nometnes un izglītības aktivitātes (1945–1990); Tautas deju kopa “Zibenītis” (1975–2000) ar dokumentiem un fotogrāfijām par dalību dažādos pasākumos, deju svētkos, tostarp XXII Vispārējos latviešu Dziesmu svētkos un XII Deju svētkos Rīgā; Zviedru–latviešu asociācija (1990–2009).

Uzturēta un regulāri papildināta vietne <https://diaspora.arhivi.lv/> par arhīvā glabātiem dokumentiem par diasporu, izveidota virtuālā izstāde par Alisi un Manfredu Zīvertiem “Caur objektīva gaismu”.

2024. gadā komandējumā uz Austrāliju tika turpināts darbs pie latviešu diasporas dokumentu arhivēšanas Sidnejas Latviešu biedrībā (SLB), apzināti SLB un pie tās darbojošos organizāciju un citu diasporas organizāciju, kā arī privātpersonu dokumenti. Veikts darbs pie šo dokumentu atlases SLB arhīvam, kā arī to sakārtošanas un aprakstīšanas.

No Austrālijas Nacionālā arhīva iegādātas fotogrāfijas par latviešu ieceļošanu Austrālijā (būs apskatāmas izstādē “Divas zemes”) un no Lietuvas Valsts vēstures arhīva pierobežas luterāņu draudžu dokumenti 9000 lapu apjomā (būs pieejamas vietnē raduraksti.arhivi.lv).

3.11. SADARBĪBA AR NEVALSTISKO SEKTORU

2024. gada 23. janvārī biedrība “Plate” un LNA noslēdza līgumu “Par sadarbību Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva 7. fonda “Rīgas skaņu ierakstu studija” skaņas ierakstu digitalizācijā” par skaņas ierakstu digitalizēšanu.

2024. gadā noslēgti divi sadarbības līgumi ar “Biedrība Ziemeļu puse” par sadarbību raidījuma “Garainis” 1. sezonas astoņu raidījumu veidošanā (2024. gada 13. maijs) un par sadarbību raidījuma “Literatūra” 7. sezonas astoņu raidījumu veidošanā (2024. gada 4. decembris). Pēc raidījumu cikla izrādīšanas viena tā kopija, kā arī fotogrāfijas un intervijas tiks nodotas valsts glabāšanā LNA fonda papildināšanai.

2024. gada 28. maijā LNA un SIA “Mistrus Media” noslēdza līgumu par sadarbību dokumentālā seriāla “Tas notika šeit” 6. sezonas piecu raidījumu cikla veidošanā, kas 2025. gada ziemā tiks izrādīts Latvijas Televīzijā. Pēc raidījumu cikla izrādīšanas viena tā kopija tiks nodota LVKFFDA.

2024. gada 25. septembrī LNA noslēdza sadarbības līgumu ar izdevniecību “Jāņa sēta” par izdevuma par Rīgas ielām projekta realizēšanu, nodrošinot sadarbības partneri ar vēsturiskajiem fotoattēliem izdevumam.

Pārskata periodā LVVA turpināja sadarbību ar Soltleiksitijā Jūtas štatā ASV reģistrēto ar Pēdējo Dienu Svēto Jēzus Kristus baznīcu saistīto ģenealoģijas izpētes bezpeļņas korporāciju *Family Search International* saskaņā ar 2020. gadā noslēgto līgumu un tā 2022. gada papildvienošanās, tostarp sagatavoja digitalizēšanai dokumentus no LVVA: 3234. fonda “Iekšlietu ministrijas Administratīvais departaments”, 5213. fonda “Tautas labklājības ministrijas Sabiedriskās aizgādības departaments”, 4. fonda “Vidzemes guberņas valde” u. c. Gada laikā *Family Search* darbiniekiem digitalizēšanai izsniegtas 24 454 glabājamās vienības. Tāpat noslēgta vienošanās par jaunu digitalizējamo dokumentu iekļaušanu sadarbības projektā. Saskaņā ar šo vienošanos turpmākajos gados paredzēts digitalizēt arī Krievijas impērijas laika notariālos un skolu dokumentus, 1919.–1927. gada Latvijas Republikas ārzemju pases, dokumentus par muižām un muižnieku dzimtām Latvijas teritorijā u. c. materiālus.

3.12. DARBA VIDĒ BALSTĪTU MĀCĪBU UN PRAKSES NODROŠINĀŠANA

2024. gada vasaras mēnešos sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru realizēts pasākums “Nodarbinātības pasākumi vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību

vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs”, tā ietvaros nodarbinot 29 skolēnus. Atbalstītas ir gan studentu, gan augstskolu un profesionāli tehnisko izglītības iestāžu iniciatīvas par prakses iespējām LNA. Gada laikā praksi dažādās LNA struktūrvienībās guva 34 studējošie jaunieši, kā arī bija noslēgti trīs brīvprātīgā darba līgumi.

Starptautiskā sadarbība

Latvijas Nacionālais arhīvs ir Starptautiskās arhīvu padomes (ICA) biedrs kopš 1993. gada. Arhīva direktore Māra Sprūža pārstāv Latvijas arhīvu nozari ICA lēmēj institūcijā – Ģenerālajā asamblejā un ICA Eiropas reģionālajā nodaļā.

2024. gadā LVKFFDA pievienojās ICA Foto un audiovizuālo arhīvu darba grupai (*Photographic and Audiovisual Archives Working Group*, PAAG), un jau 2024. gada 28. oktobrī LVKFFDA sadarbībā ar PAAG par godu Pasaules audiovizuālā mantojuma dienai pulcēja 304 dalībniekus starptautiskā vebinārā “Mākslīgā intelekta risinājumi nelielos audiovizuālos arhīvos: izaicinājumi un iespējas” (*AI Innovations in Small Audiovisual Archives: Challenges and Opportunities*).

Arhīvs ir pārstāvēts starpvaldību organizācijā – Starptautiskajā kultūras vērtību saglabāšanas un atjaunošanas pētījumu centrā (ICCROM), kā arī Starptautiskās standartizācijas organizācijas 46. Tehniskās komitejas “Informācija un dokumentācija” komitejā SC08 “Kvalitāte – statistika un darbības novērtējums”.

2024. gadā līdz ar kļūšanu par starptautiskā arhīvu izpētes centra ICARUS (*International Centre For Archival Research*) biedru Arhīvs pievienojās ICARUS projektam, kas startēs Eiropas Komisijas kultūras un audiovizuālās nozares “Radošā Eiropa” projektu konkursā 2025. gadā.

Gadu gaitā Arhīvs sevi pozicionējis kā aktīvu un atpazīstamu starptautiskā labās prakses apmaiņas tīkla – Dokumentu dzīvescikla pārvaldības fonda (DLM forums) biedru, jo aktīvi piedalās tīklošanās pasākumos un dalās ar Latvijas pieredzi digitālās arhivēšanas jomā. 2024. gada 26.–29. maijā DLM forumā Briselē Beļģijā panākta vienošanās ar DLM pārstāvjiem par arhīvistu digitālās prasmes veicinošu lekciju ciklu LNA darbiniekiem un iestāžu arhīvistiem 2025. gadā Rīgā Valsts administrācijas skolā Digitālās akadēmijas programmā ar Eiropas Savienības Atveseļošanas fonda projekta Nr. 2.3.2.2.i.0/1/23/I/VARAM/001 “Publiskās pārvaldes digitālā akadēmija” atbalstu. 2024. gada 3.–6. novembrī DLM foruma gadskārtējā rudens seminārā Budapeštā Ungārijā LNA Institūciju dokumentu un arhīvu pārvaldības departamenta direktore Līga Vībure un LVKFFDA Elektronisko dokumentu nodaļas vadītājs Svjats Elkind uzstājās ar prezentāciju “Elektronisko datu un dokumentu arhivēšanas attīstība Latvijā: pagātnes mācības un nākotnes perspektīvas” (*Evolving Electronic Data and Records Archiving in Latvia: Lessons from the Past and Future Prospects*).

LNA Eiropas Savienībā ir pārstāvēts Eiropas arhīvu grupā (EAG), kas dibināta atbilstoši Padomes ieteikumam par prioritāriem pasākumiem sadarbības stiprināšanai Eiropas arhīvu jomā (2005/835/EK), un Eiropas Nacionālo arhīvistu padomē (EBNA) – koleģiālā Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālo arhīvu vadītāju institūcijā. Šajos formātos notiek viedokļu apmaiņa starp Eiropas Komisiju un Eiropas nacionālo arhīvu vadītājiem par arhīviem aktuālām tēmām un inovatīviem risinājumiem. Tāpat kā katru gadu EAG un EBNA sanāksmes 2024. gada 29. maijā–1. jūnijā Briselē Beļģijā un 2024. gada 13.–16. oktobrī Budapeštā Ungārijā ietvēra plašu jautājumu spektru, pievēršoties gan arhīvu lomai galveno lēmumu dokumentēšanā krīzes laikā, gan jaunāko tehnoloģiju integrēšanai arhīvu pakalpojumos.

LNA ir biedrs Baltijas Audiovizuālo arhīvu padomē (BAAC) – neatkarīgā bezpeļņas organizācijā, kas dibināta ar mērķi veicināt sadarbību starp arhīviem un citām atmiņas institūcijām, kurās ir audiovizuālo materiālu krājumi par Baltijas valstīm, Skandināvijas valstīm un Baltijas valstu diasporu.

LNA arhīvu eksperti individuālu biedru statusā ir pārstāvēti Baltijas kultūras mantojuma tīklā (*BaltHerNet*) – bezpeļņas asociācijā, kas koordinē arhīvu un citu atmiņas institūciju sadarbību baltiešu diasporas arhīvu apzināšanā un pārvaldībā.

Baltijas arhīvistu sanāksmes ir tradicionāls pasākums, ko pārmaiņus organizē Latvijas, Lietuvas un Igaunijas arhīvi, lai dalītos pieredzē par arhīvu nozares aktuālajiem jautājumiem. 2024. gada 5.–7. jūnijā Plūngē Lietuvā ar LNA līdzdalību norisinājās kārtējā Baltijas arhīvistu sanāksme *Archives in 2050: EduVision*.

Baltijas valstu vienotību 2024. gadā simbolizēja Baltijas ceļa 35. gadadienai veltīti pasākumi, tostarp 2024. gada 23. augustā Latvijas Pasta izdotā īpašā aploksne Baltijas ceļa

35. gadadienai. Aploksnes noformējumam simboliski izmantota H. Lepiksona fotogrāfija no Igaunijas Nacionālā arhīva, H. Burmeistera fotogrāfija no LNA un J. Jukneviča fotogrāfija no Lietuvas Centrālā valsts arhīva.

Starptautiskās sadarbības jomā 2024. gada 8. aprīlī svinīgi parakstīts LNA un Kazahstānas Republikas Kultūras un informācijas ministrijas Arhīvu, dokumentācijas un grāmatu lietu komitejas Centrālā Valsts zinātniski tehniskās dokumentācijas arhīva sadarbības memorands, kas paredz atbalstīt un attīstīt Latvijas un Kazahstānas arhīvu sadarbību kultūras mantojuma saglabāšanas un izmantošanas jomā.

2024. gada 18. aprīlī parakstīts sadarbības memorands par kopīgā dokumentārā mantojuma saglabāšanu un popularizēšanu starp LNA un Polijas Valsts arhīvu ģenerāldirekciju, Ukrainas Valsts arhīvu dienestu, Lietuvas Galvenā arhīvista biroju un Igaunijas Nacionālo arhīvu.

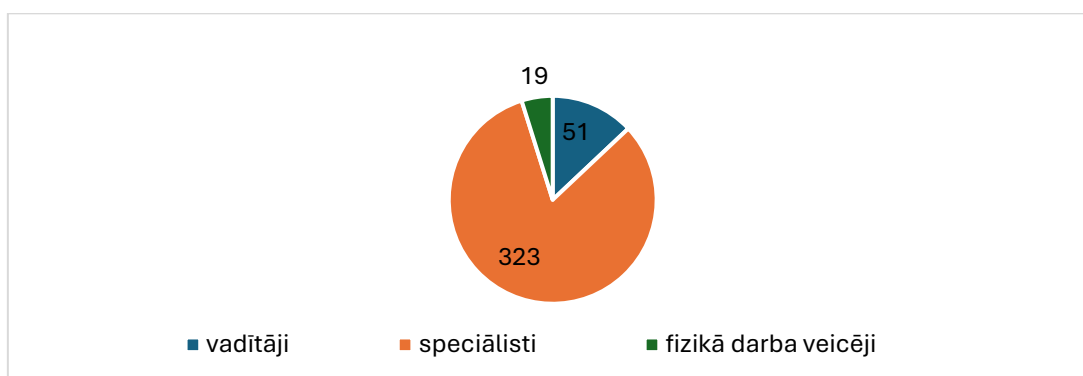
Personāls

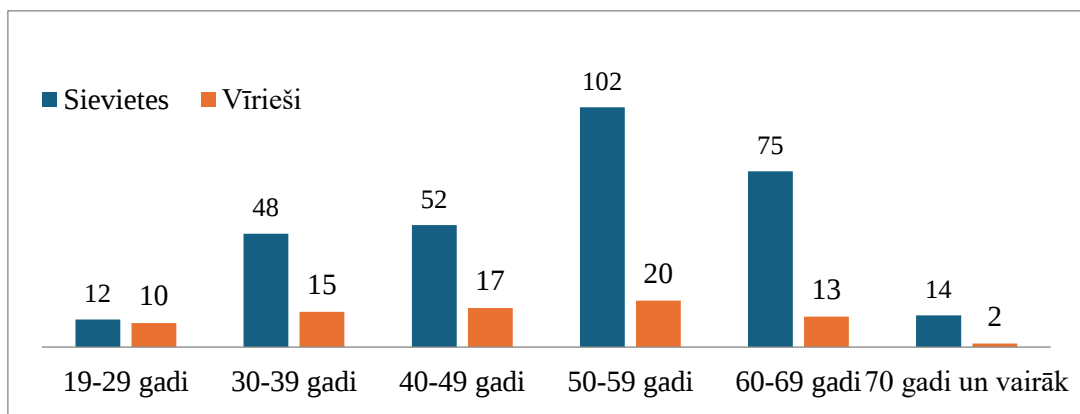
2024. gadā Latvijas Nacionālais arhīvs turpināja realizēt atlīdzības reformu valsts pārvaldē, kas paredzēts 4.–8. mēnešalgas grupas amatiem. Atlīdzības jautājums bija viens no lielākajiem izaicinājumiem. Ieguldīti būtiski resursi, lai uzlabotu darbiniekiem pieejamos profesionālās un vispārējās izglītības pilnveides kursus, nodrošinot to atlasī un iekļaušanu jaunizveidotā platformā vai kalendārā, kurā darbinieki var ērti iepazīties ar pieejamajiem notikumiem. Atjaunotas LNA jauno darbinieku ievadapmācības, organizētas vadītāju grupu mācības un supervīzijas, tādējādi veicinot profesionālo kompetenci un labbūtību LNA.

Vispārīgā informācija par personālu LNA

LNA 2024. gadā vidējais amata vietu skaits bija 396 (2024. gada 31. decembrī), faktiski vidēji nodarbināto skaits ir 379, no tiem ierēdņi – 22 % (84), darbinieki – 78 % (295); vīrieši – 20 %, sievietes – 80 %; populārākais vīriešu vārds – Jānis (2,26 %), populārākais sieviešu vārds – Inese (2,62 %); vidējais nodarbināto vecums – 54 gadi; nodarbinātie vecumā no 20 līdz 40 gadiem – 25%, no 41 līdz 65 gadiem – 65%, vecāki par 66 gadiem – 10 procenti.

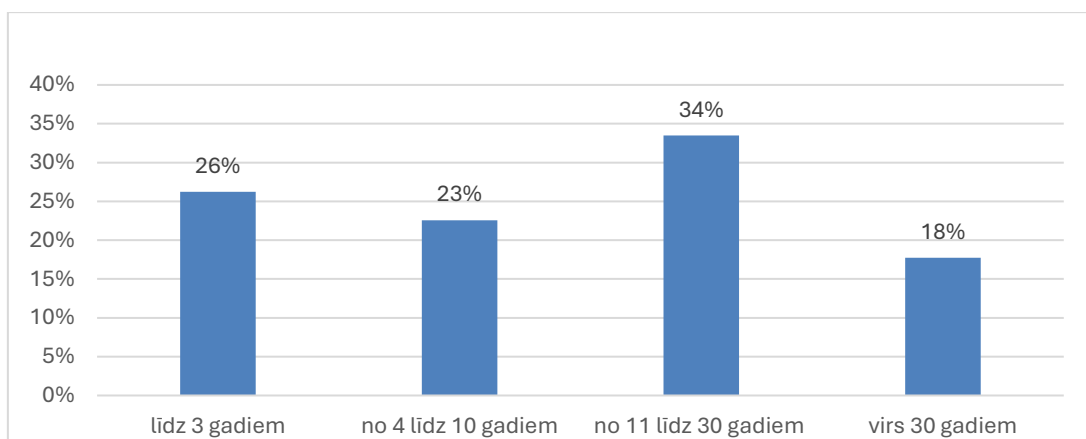
3. attēls. Amatu sadalījums

4. attēls. Sadalījums pa vecuma un dzimuma grupām

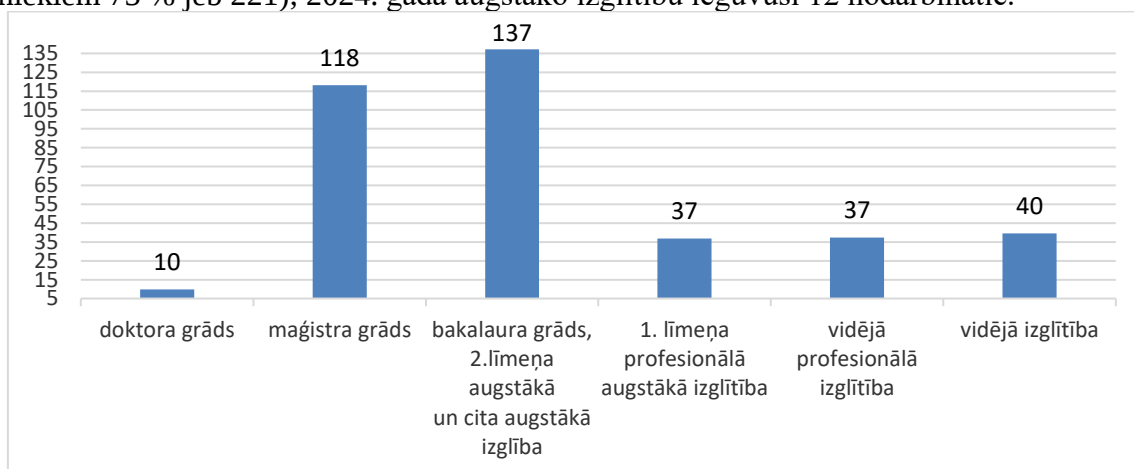
Gada laikā likvidētas 32 amata vietas, radītas jaunas 36 amata vietas; pieņemti 54 nodarbinātie; atbrīvoti 48 nodarbinātie; pārcelti amatos (iekšējā rotācija, to skaitā ar izaugsmi saistīti) 20 nodarbinātie; nodarbināto mainības koeficients 10,03 %; vidējā mēnešalga 1286 eiro; vidējais nodarbināto darba stāžs 16 gadi.

Nodarbinātības ilgums – līdz trīs gadiem 26 %, no četriem līdz 10 gadiem 23 %, no 11 līdz 30 gadiem 34 %, virs 30 gadiem 18 procenti.

5. attēls. Sadalījums pēc nostrādātājiem gadiem

Augstākā izglītība ir 80 % (302) nodarbināto (no tiem ierēdņiem 100 % jeb 84, darbiniekiem 73 % jeb 221); 2024. gadā augstāko izglītību ieguvuši 12 nodarbinātie.

6. attēls. Sadalījums pēc izglītības. Procentuālais izglītības sadalījums: doktora grāds – 3 %, maģistra grāds – 31 %, bakalaura grāds, otrā līmeņa augstākā izglītība – 36 %, profesionālā augstākā (pirmā līmeņa) izglītība – 10 %, vidējā profesionālā izglītība – 10 %, vidējā izglītība – 11 %.

Attālinātais darbs

Nemot vērā iepriekšējos gados uzsāktu un savai darba ikdienai jau pielāgoto attālinātā darba režīmu, arī šajā atskaites gadā liela daļa LNA darbinieku vienojās ar darba devēju par attālināta darba veikšanu vienu vai vairākas dienas nedēļā atbilstoši savai darba specifikai. Kopumā 2024. gadā vidēji 236 (59 %) darbinieki no kopējā darbinieku skaita strādāja klātienē, 153 darbinieki (39 %) darbu veica daļēji attālināti, bet pilnībā attālināti septiņi darbinieki (2 %).

Īstenotie projekti

Valsts atlīdzības reformas realizēšanai valsts pārvaldē papildu iedalīto finanšu līdzekļu ietvarā tika nodrošināta mēnešalga darbiniekiem konkrētās mēnešalgas grupas minimālā sliekšnī. No 2024. gada marta pēc darba izpildes rezultātu apkopošanas tiek izskatīts jautājums par individuālās algas noteikšanu visiem nodarbinātajiem. Tas tiek realizēts amatiem no 4. līdz 8. mēnešalgas grupai.

Cilvēkresursu attīstības padomē 2024. gadā ik mēnesi bija izskatītas un saskaņotas vadītāju pieteiktās piemaksas, 2024. gada nogalē Valsts kancelejai nosūtītas amatu pārklasifikācijas iniciatīvas, 2025. gada sākumā saņemts saskaņojums, no iesniegtajiem priekšlikumiem apstiprinātas 15 amatu pārklasifikācijas.

Lai veicinātu LNA atpazīstamību un stiprinātu tā tēlu sabiedrībā, īstenotas tādas jaunas iniciatīvas kā Ēnu diena un Atvērto durvju diena. Piedaloties kampaņā “Ēnu diena 2024”, interesi par darbu arhīvā izrādīja un kolēģus ēnoja 23 skolēni. Studējošo jauniešu un citu

interesentu vidū dalību Atvērto durvju dienu pasākumā pieteica un piedalījās 50 studenti (klātienē 19, attālināti 31).

2024. gada jūlijā pirmo reizi LNA sadarbībā ar kompāniju *Motify* tika organizēta un līdz šim augstu respondentu skaitu guvusi (76 %) aptauja par darbinieku iesaisti un labbūtību. Aptaujas rezultātā gūtie fakti – LNA labbūtības indekss 63,3 (etalonrādītājs Latvijas tirgū – 64,3), iesaistes indekss 80,1 (etalonrādītājs Latvijas tirgū – 79,5). Augstāk vērtētās labbūtības dimensijas ir sociālā, profesionālā un psihoemocionālā, bet zemāk vērtēta ir fiziskā labbūtība (ar fizisko veselību apmierināti ir tikai 39 % respondentu). Fiziskajai labbūtībai ir tieša korelācija ar darbnespējas dienu ilgumu (darbinieki, kas ir apmierināti ar savu veselības stāvokli, caurmērā izmanto divreiz mazāk darbnespējas lapu). Ar iekšējo sadarbību ir apmierināti 73 % aptaujas dalībnieku.

Vidējais mēnešalgas pieaugums

2024. gada sākumā tika pacelta minimālā alga valstī līdz 700 eiro. Pēc darba izpildes rezultātu apkopošanas no 2024. gada 1. marta pieejamo finanšu līdzekļu ietvaros skatīts jautājums par individuālās algas noteikšanas iespējām visiem nodarbinātajiem, tomēr tas realizēts amatiem no 4. līdz 8. mēnešalgas grupas amatiem. No 2024. gada janvāra, balstoties uz veikto LNA amatu funkciju izvērtējumu, noteiktas amatu salīdzinošās vērtības un amati sarindoti mēnešalgas apakšgrupās no 1. līdz 9. mēnešalgas grupai. Līdz ar individuālās algas noteikšanu speciālistu amatiem no 4. līdz 8. mēnešalgas grupai algas pieaugums ir vidēji 40 eiro. Palicis neatrisināts jautājums par individuālās algas noteikšanu amatiem no 1. līdz 3. un no 9. līdz 15. mēnešalgas grupai. Pašlaik speciālistu un vadītāju algas vienā mēnešalgas grupā ir vienādas, neskatoties uz atšķirīgo amatu vērtību.

Personāla atlase

2024. gadā kopumā organizēti 49 amatu pretendentu atlases konkursi uz vakantajiem amatiem, no tiem 12 uz ierēdņu amatiem un divās vadītāju pozīcijās. Bez rezultāta beigušies 12 pretendentu atlases konkursi. Kopumā saņemti un apstrādāti vismaz 394 pretendentu pieteikumi. 2024. gadā notikusi amatu iekšējā rotācija – 20 nodarbinātajiem piedāvāti jauni profesionālie izaicinājumi LNA struktūrās. Darba vai civildienesta attiecības LNA uzsāka 42 nodarbinātie.

Darbinieku profesionālās kvalifikācijas celšana

2024. gadā līdz ar būtisku Valsts administrācijas skolas, tostarp Digitālās akadēmijas projekta, bezmaksas mācību piedāvājuma paplašināšanos ievērojami pieauga arī LNA darbinieku iesaistīšanās un interese par savu profesionālo prasmju un kompetenču pilnveidi. Lai uzlabotu informācijas apriti un nodrošinātu vienotu pārskatu par pieejamajām apmācībām, izveidots uz Microsoft sistēmas risinājumiem balstīts LNA mācību kalendārs.

2024. gadā kopumā darbinieki savas prasmes pilnveidojuši vismaz 139 mācību kursus, kas bija par 52 % vairāk nekā 2023. gadā. Ārpus LNA mācību iespējas pārskata gadā izmantotas vairāk nekā 2596 reizes (apmeklējumu skaits, apmeklējot 135 ārējos mācību kursus), kas ir par 73 % vairāk nekā 2023. gadā.

Visvairāk izmantotas Valsts administrācijas skolas (tostarp Digitālās akadēmijas projekta) piedāvātās maksas un bezmaksas apmācību iespējas (53 dažādi apmācību kursi, 1529 apmeklējumi), kā arī citi apmācību organizatori, piemēram, “Datorzinību centrs SIA” (pieci mācību kursi *Microsoft* lietotņu apguvei) un SIA “VISMĀ” (seši mācību kursi par grāmatvedības un personāla vadības programmu *Horizon*).

Visbiežāk apmeklētās mācības bija “Saskarsme ar sarežģītiem klientiem” (apguva 201 darbinieks), “Mācīšanās kā piedzīvojums” (162 darbinieki), “Efektīva e-pasta pārvaldība: apgūstiet Outlook funkcijas” (136 darbinieki), “Vērtību kompass: kā definēt un ieviest vērtības organizācijā” (135 darbinieki), “Sadarbība un dokumentu pārvaldība *Teams* un *Sharepoint* vidē” (105 darbinieki).

Papildus tam 2024. gadā tika būtiski pilnveidota LNA dažādu līmeņu vadītāju profesionālā kompetence, izmantojot Valsts administrācijas skolas piedāvātās apmācību iespējas. Vadītāji apmeklēja šādas mācības: “Personāla vadības pamati”, “KPI (galveno snieguma rādītāju) definēšana publiskajā pārvaldē”, “Stratēģijas kartes izstrāde LNA”, LNA veidotas iekšējās mācības (LNA organizēts iepirkums) – 360 grādu vērtējums pēc BOSI360 metodikas un vadības kompetenču celšanas kursi visu līmeņu vadītājiem.

2024. gadā LNA darbinieki aktīvi piedalījās vairākās nozīmīgās starptautiskajās apmācībās, stiprinot kompetences audiovizuālo dokumentu pārvaldībā un tehnoloģiju lietošanā. 20. novembrī Žironā Spānijā tika apmeklētas starptautiskās apmācības *Automating Description of Image Collections Using AI*, kas veltītas mākslīgā intelekta izmantošanai attēlu kolekciju automatizētā aprakstīšanā. No 2. līdz 6. decembrim Turīnā Itālijā LNA pārstāvis piedalījāsursos *FRAME Advanced Tech 2024*, kas fokusējās uz jaunākajiem risinājumiem audiovizuālās informācijas pārvaldībā un tehnoloģiju integrācijā. Jūnijā LNA piedalījās mācību programmā *FRAME Basics*, kuras ietvaros tika aplūkots viss audiovizuālā satura pārvaldības cikls – no saglabāšanas un digitalizācijas līdz piekļuvei, atkārtotai izmantošanai un popularizēšanai.

LNA organizētās mācības

2024. gadā tika izstrādāta un īstenota LNA jaunpieņemto darbinieku apmācību programma (mainīta iepriekšējo gadu pieredze un mācību plāns). Tās ietvaros notika klātienēs iepazīšanās lekcija, kā arī četras nodarbības par LNA darbības virzieniem, lai sniegtu vispārīgu priekšstatu par iestādes darbu un struktūru. Papildus tika organizētas sešas tematiskas apmācības, kurās darbinieki tika iedalīti grupās atbilstoši viņu amata pienākumu specifikai. Programmas noslēgumā tika veikta zināšanu pārbaude, lai iegūtu atgriezenisko saiti un novērtētu apmācību praktisko lietderību. Kopā LNA jaunpieņemto darbinieku apmācību programmā piedalījās 109 darbinieki (ņemot vērā, ka programma tika realizēta, aicinot uz kursiem pēdējos trīs gados pieņemtus darbiniekus).

Vienlaikus norisinājās arī vairāki LNA iekšēji organizētie mācību pasākumi:

- īstenoti 10 pieredzes apmaiņas pasākumi, kuros piedalījās kopumā 190 LNA darbinieki;
- turpināta IT prasmju pārbaude jaunpieņemtajiem darbiniekiem, lai novērtētu viņu sagatavotību darbam ar digitālajiem rīkiem;
- Dokumentu preventīvās saglabāšanas departaments organizēja četru lekciju ciklu par departamenta darba procesiem un aktualitātēm, ko apmeklēja 552 darbinieki;
- aktīvi darbojās dažādu amatu (iestāžu uzraudzībā, darbā ar izzinām, popularizētājiem, aprakstītājiem) darba grupas ar regulārām sapulcēm *Team* vidē, tādējādi pārrunājot gan aktuālos savas jomas jautājumus, gan pilnveidojot profesionālo kompetenci.

Darbinieku apdrošināšana

Ar apdrošināšanas akciju sabiedrību “Balta” 2023. gada 29. septembrī noslēgtā līguma ietvaros 2024. gadā turpinājās apdrošināšanas pakalpojumu sniegšana visiem darbiniekiem, kas nostrādājuši LNA vairāk nekā trīs mēnešus.

Attiecību un iekšējās kultūras veidošana

Vadītāju atbalstam turpināta supervīzijas organizēšana individuāli vadītājiem (piecas sesijas) un grupu supervīzijas vadītāju grupām (trīs grupu sesijas).

Organizēta nu jau par tradīciju kļuvusī aktivitāte – komandu gara stiprināšanas akcija “Uzlādē savējos LNA” ar četru interaktīvu komandas uzdevumu izpildi un iesaisti maijā un jūnijā, kopumā piedalījās astoņas LNA komandas (2023. gadā – 11 komandas).

Latvijas Nacionālā arhīva darbības prioritātes 2025. gadam

- Sekmēt pārmaiņu ieviešanu institūciju uzraudzībā un dokumentu uzkrāšanā saskaņā ar Valsts kontroles ieteikumiem.
- Izvērtēt un uzlikt tiesisko pienākumu institūcijām arhivēt dokumentāciju par Eiropas Savienības finansētajiem projektiem ūdensapgādes, kanalizācijas un atkritumu apsaimniekošanas jomā.
- Izstrādāt rīcības plānu ārkārtas situācijās, veidojot ārkārtas situācijā evakuējamo, slēpjamo un iznīcināmo lietu sarakstus un organizēt dažādu veidu ārkārtas situāciju simulācijas/mācības.
- Sekmēt LNA nacionālā dokumentārā mantojuma pieejamību un saglabāšanu digitālajā vidē.
- Uzlabot LNA pakalpojumu kvalitāti, uzsākot jaunā LNA Pakalpojumu portāla lietošanu, nodrošinot lasītavas pakalpojumu pieejamību un turpināt LNA Pakalpojumu portāla tālāku izstrādi.
- Organizēt klientu paradumu izpēti pakalpojumu uzlabošanai un organizēt klientu apmierinātības mērījumus.
- Veicināt LNA kā vadošās atmiņas institūcijas un nozīmīgākā nacionālā dokumentārā mantojuma glabātāja atpazīstamību.
- Veicināt sadarbību ar vietējām kopienām, piedāvājot arhīvu kā resursu kopienu attīstībā.
- Organizēt popularizēšanas pasākumus saistībā ar avotu krājuma “Kurzemes pilsētas 19. gadsimta sākumā: Oto Hūna mantojums” publicēšanu.
- Izstrādāt un īstenot stratēģiju LNA ēku un telpu sakārtošanai.
- Veicināt darbinieku profesionālo pilnveidi, veidojot un plānveidīgi realizējot mācību piedāvājumu.
- Veikt darbinieku labbūtības mērījumus un veicināt labbūtību darba vietā.

Direktore

M. Sprūdža

Dokuments ir elektroniski parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

Ginta Orinska-Spirģe, +371 28454364
e-pasts: ginta.orinska-spirge@arhivi.gov.lv